

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

На правах рукопису

Кафедра професійної освіти та
технологій сільськогосподарського виробництва

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ
РОБОТИ

Виконав: Душенко Олексій Миколайович
студент 62М-Пр(М) групи денної ф. н.
спеціальність: 015 Професійна освіта
спеціалізація: 015.18 Технологія виробництва і
переробки продуктів сільського господарства

Науковий керівник:

Ігнатенко Ганна Володимирівна, кандидат
педагогічних наук, доцент

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри: _____ В.І. Ковальчук

Дата захисту _____

Оцінка « _____ »

Підписи членів ДЕК:

Глухів 2020 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВЗО – вищі заклади освіти

ВПЗО – вищі педагогічні заклади освіти

ІТ– інноваційні технології

НІТ – новітні інформаційні технології

ПЗО – професійні заклади освіти

П(ПТ)ЗО – професійні (професійно-технічні) заклади освіти

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	2
ЗМІСТ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ	
1.1. Характеристика освітнього процесу підготовки педагогів професійного навчання в умовах вищого педагогічного закладу освіти	11
1.2. Сутність позанавчальної роботи у закладах освіти	
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ	
2.1. Аналіз шляхів підготовки педагогів професійного навчання до організації позанавчальної роботи в умовах вишу	43
2.1. Експериментальне дослідження методичних засад підвищення ефективності вивчення навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти»	58
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	79
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми

В умовах сьогодення в Україні відбувається процес реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти. Цей процес має багато спрямувань. Але обов'язковим завданням є підвищення ефективності процесу здобуття фаху кваліфікованими робітниками.

Серед пріоритетних завдань політики нашої держави щодо забезпечення якості П(ПТ)О у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [56] визначено поряд з оновленням нормативно-правової бази; оптимізацією механізму фінансування та вдосконалення управління системою; модернізацією мережі закладів П(ПТ)О; підвищенням їх самостійності щодо розпорядження матеріальними і фінансовими ресурсами; розробленням оновлених державних стандартів з професій широких кваліфікацій; оновленням навчально-методичного забезпечення; утворенням центрів впровадження інноваційних технологій; упровадженням ІКТ в освітній процес П(ПТ)О акцент зроблено на перегляд підходів щодо підвищення кваліфікації педагогічних фахівців.

Саме тому наразі актуальною є проблема оновлення підходів до підготовки майбутнього педагога професійного навчання. Діяльність педагога професійного навчання багатофункціональна. Першочергово він виконує навчальну та виховну функції.

Проблема виховання здобувачів освіти є однією з актуальних у педагогічній теорії. Актуальною ця проблема і на теренах освітянської практики. Як підтверджує зазначена практика, у сучасних здобувачів освіти закладів П(ПТ)О не рідко знижується зацікавленість навчальною діяльністю. Спостерігається прояв у їх поведінці тенденції до досить деструктивної поведінки.

Вимоги щодо якості підготовки фахівця і реальний стан загальнокультурного рівня майбутніх кваліфікованих робітників знаходяться у суперечності, подолання якої пов'язано з підвищенням ефективності організації виховної роботи у тому числі й у позанавчальний час.

Тому спостерігається тенденція посилення уваги до цієї роботи з боку держави і суспільства як до реалізації можливостей різнобічного розвитку особистості здобувачів кваліфікації робітника через активні форми діяльності.

Зазначимо, що головною метою при цьому стає реалізація усіх наявних потенційних можливостей та сформованих інтересів. Також зауважимо, що професійні установи освіти покликані впливати на вже сформовану особистість учня.

Наразі соціально-економічний розвиток нашої країни віддзеркалює необхідність більш ефективного використання освітньо-виховного потенціалу закладів П(ПТ)О. У першу чергу цей освітянський простір має проєктувати організацію вільного часу здобувачів освіти з метою їх особистісного розвитку та допомоги у самореалізації. Адже, метою освіти, як зазначається у законі «Про освіту» є всебічний розвиток людини. При цьому визначено, що найвищою цінністю суспільства є саме людина. Тому передбачається розвиток як інтелектуальних, так і фізичних здібностей, а також творчості і таланту. Освіта має бути спрямована на формування цінностей і компетентностей. У плані виховання громадяни мають бути відповідальними. Відповідальність асоціюється зі спрямованістю приносити користь іншим людям та усьому суспільству [20].

Наукові розвідки акцентують увагу на необхідність оптимізації виховної роботи, яка відбувається в освітніх середовищах закладів П(ПТ)О.

Реалізація такого завдання можлива за умови якісної підготовки здобувачів освіти за фахом педагог професійного навчання в усіх спрямуваннях, формування їх готовності до організації позанавчальної роботи.

За науковими підходами цей аспект роботи розглядається як частина усього освітньо - виховного простору. Зазначена робота має важливе значення у цілісному процесі формування особистості, перш за все під час розкриття творчого потенціалу, поряд з цим виховання соціально значущих цінностей та життєвих орієнтирів.

Концептуальні положення, що стосуються змісту позанавчальної роботи, її організації, спрямованостей на розвиток визначені Національною доктриною

розвитку освіти. Чільне місце також займає Концепція позашкільної освіти та виховання [56, 40].

У документах визначено, що демократичне суспільство потребує формування у молоді гуманності, стійких морально-духовних цінностей, високого інтелекту, творчості й відповідальності. У цьому ряду об'єктивна потреба виховання відповідальності, насамперед у підлітковому та ранньо юнацькому віці, зумовлюється підвищенням особистого обов'язку кожної людини за свій індивідуальний внесок у процес суспільних перетворень.

Державну політику щодо позанавчальної роботи в освітньому середовищі закладів П(ПТ)О визначають Закони України «Про позашкільну освіту» «Про ПТО», «Про освіту», тощо.

Аналіз різноманітних літературних джерел з питань позанавчальної роботи засвідчує, що низкою вчених досліджуються різні її аспекти.

Проблематика загальних проблем виховної роботи розглядалися у працях багатьох дослідників: А. Алексюка, М. Болдирєва, Ю.Бабанського, С. Баранова, Б. Вульфова, В. Галузинського, А. Капської, М. Красовицького, О. Кондратюка, Н. Ничкало та інших.

Теоретичні основи позанавчальної роботи закладені у науково-педагогічних роботах В. Вахтерова, А. Макаренка, Г. Ващенко, Н. Крупської, І. Огієнка, М. Пирогова, С. Русової, С. Сірополка, В. Сухомлинського, В. Чарнолуського, С. Шацького та ін..

Грунтовний історичний і педагогічний аналіз генезу та історичного розвитку за тематикою позанавчальної виховної роботи було досліджено у низки наукових доробків І. Беха, В. Вербицького, О. Литовченко, Г. Пустовіта, Т. Сущенко, Л. Тихенко та інших науковців України та педагогів-новаторів.

Цінними у плані предмета нашого дослідження є напрацювання останніх років О. Биковської.

Питання підготовки педагогічних кадрів для позанавчальної роботи у різні періоди досліджували О. Алексєєва, С. Зверев, В. Казаренков, В. Невський та ін.

Професійно-педагогічні якості, професійна готовність педагогів до даної діяльності представлені в дослідженнях Л. Алієвої, М. Валєєва, В. Ковальчука, Л. Круглової, С. Серякова, А. Щетинського і ін.

Гуманістична спрямованість виховання ставить вимоги щодо переосмислення принципів педагогічного спілкування зазначимо, що під час позанавчальної роботи, висуваючи на перший план особистісно-діяльнісний погляд на виховання, навчання здобувачів освіти, які закладені в основних постулатах педагогіки партнерства.

Освітньо-виховне середовище закладів П(ПТ)О є частиною соціального середовища, що формує суб'єктів суспільної діяльності, здійснюється їх підготовка до самостійної професійної діяльності.

Загальновідомо, що виховання здобувачів освіти є одним з важливих чинників розвитку усього суспільства. Кінцевими результатами цього процесу є: успішна соціалізація підростаючого покоління в існуючих умовах і всебічний саморозвиток кожної людини (суб'єкта діяльності і неповторної особистості). Саме тому весь час необхідно приділяти увагу позанавчальній роботі у закладах П(ПТ)О. Не можна, щоб позанавчальна робота здійснювалася безсистемно, була формальною, заорганізованою, щоб переважали масові одноманітні форми її організації. Для усунення зазначеного необхідний високий рівень різнобічної готовності педагогів професійного навчання, мають бути відсутні прогалини в їх теоретично-методичних знаннях щодо особливостей виховної роботи, яка має здійснюватися зі здобувачами освіти та її організації у позанавчальний час.

Педагоги професійного навчання мають бути підготовленими до організації позанавчальної роботи зі здобувачами освіти, що ґрунтується на гуманістичних ідеалах, повазі до кожної особистості, у них мають бути вміння забезпечувати наступність та послідовність різноманітних виховних впливів, а також безперервність процесу виховання.

У процесі організації позанавчальної роботи в умовах системи П(ПТ)О необхідно враховувати сучасні характеристики учнівських академічних груп; зміни, що віддзеркалюються в учнівському середовищі як соціальній групі.

Відмітимо, що проблематиці професійного виховання в системі ПО присвячені праці Р. Гуревич, Г. Ігнатенко, І. Лікарчука, М. Пузанова, Г. Терещенко, Т. Самусь, І. Сухніна та багатьох інших.

Питанням оптимізації виховної системи в умовах закладів П(ПТ)О, удосконаленню технологій виховної роботи, шляхам формування стійкої професійної мотивації особливу увагу надавали такі науковці як Н. Ничкало, В. Олійник, Л. Полат та ін.

Наразі для педагогів та батьків на сайті МОН створено розділ, який висвітлює питання виховної роботи та різні аспекти захисту прав дитини. Де доступні програми позакласної роботи зі здобувачами освіти, вказані посилання на відповідні інформаційні ресурси. Через важелі виховної роботи педагог професійного навчання має формувати і розвивати особистість здобувача освіти як майбутнього висококваліфікованого робітника.

Зазначимо, що організована виховна робота має дієвий вплив на саморозвиток, спрямованість на самореалізацію як фізичних, так і духовних сил, вихованці мають розуміти, що перш за все людина сама себе виховує. Під час виховання розвиваються закладені в учнях природою задатки, коректуються асоціальні відхилення.

Якість організації позанавчальної роботи в умовах закладів П(ПТ)О визначається методичною підготовкою педагогів, володінням різними технологіями організації позанавчальної роботи.

Все зазначене і обумовило вибір теми магістерського дослідження: «Методичні засади підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до організації позанавчальної роботи».

Метою дослідження є обґрунтування методики підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до організації позанавчальної роботи.

Із мети магістерського дослідження випливає необхідність щодо вирішення таких завдань:

1. Здійснити аналіз джерел наукової, методичної літератури, що стосуються проблематики дослідження.

2. Охарактеризувати освітній процес підготовки педагогів професійного навчання.
3. Визначити сутність поняття «позанавчальна робота».
4. Проаналізувати методичні засади підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи
5. Провести експериментальне дослідження методичних засад підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи у процесі вивчення навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у професійних закладах освіти».

Об'єкт дослідження – підготовка до організації позанавчальної роботи майбутніх педагогів професійного навчання.

Предмет дослідження – методика підготовки педагогів професійного навчання до організації позанавчальної роботи.

Для розв'язання окреслених завдань на певних етапах дослідження були застосовані методи:

- теоретичні: аналіз, порівняння, систематизація літературних джерел ; вивчення й узагальнення досвіду здійснення позанавчальної виховної роботи; обґрунтування на основі цього теоретичних положень дослідження;
- емпіричні – педагогічне спостереження, бесіди, тестування, анкетування, педагогічний експеримент;
- методи обробки отриманих результатів дослідження – методи математичної статистики (кількісний та якісний аналіз даних, що одержані в ході експериментального дослідження).

Практичне значення роботи полягає у вдосконаленні методики викладання навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти».

Результати дослідження оприлюднені на наукових конференціях та семінарах (додаток А).

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

1.1. Характеристика освітнього процесу підготовки педагогів професійного навчання в умовах вищого педагогічного закладу освіти

Проблематика підготовки освітянських кадрів, зокрема, педагогів професійного навчання є вкрай актуальною. Адже саме від рівня компетентності педагога професійного навчання певним чином залежить забезпечення галузей виробництва нашої країни кваліфікованими робітниками, а отже залежить рівень розвитку економіки України.

Наприклад, нами проаналізовано потреби Сумської обласної у кваліфікованих робітниках. Тобто, розглянуто вакансії на різних підприємствах. Всього – біля п'ятнадцяти тисяч вакансій. Прослідковується різний попит за галузями виробництва [98].

На рис. 1.1. показано процентний розподіл між видами діяльності вакансій за перше півріччя 2020 року.

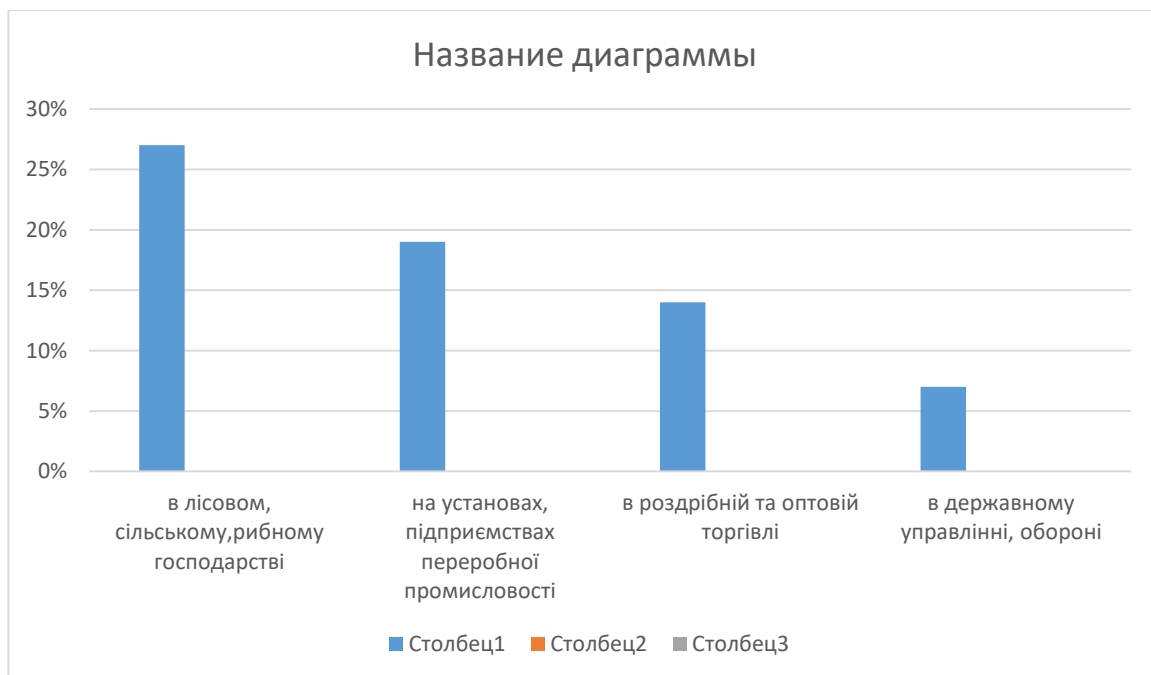

Рис.1.1. Процентний розподіл між видами діяльності вакансій за перше півріччя 2020 року у Сумській області

Зазначимо, що впродовж останніх років залишається попит на продавців продтоварів та непродовольчих товарів, кухарів, продавців-консультантів, охоронників, молодших медсестерри тощо. В сільськогосподарському секторі не вистачає робочих для роботи на лісозагатівельних підприємствах, зокрема для виконання лісогосподарських робіт, обслуговування сільськогосподарського виробництва, яке носить комплексний характер, для робіт з озеленення тощо.

У проєкті закону «Про професійну (професійно-технічну) освіту» чітко обумовлені напрями її реформування. Акцентується увага на трьох напрямках:

- якість освіти;
- державно-приватне партнерство;
- фінансування.

Спроектовано оновлення змісту, тобто потребує пародовження робота щодо розробки стандартів професійної освіти. Новим також буде створення Мережа кваліфікаційних центрів має бути створена, які будуть виконувати функції оцінювання та визначення результативності навчання, тобто для кваліфікованих робітників підтвердження їх розрядів тощо.

Також планується збільшити практичну складову навчання. Центри професійної досконалості стануть виконувати роль інноваційних осередків, які матимуть сучасне обладнання, майданчики для комунікацій, обміну досвідом тощо. Саме на їх відкриття спрямовано європейський проєкт «EU4Skills». Грантова величина – 58 млн євро. Ці кошти мають забезпечити виконання цих прогресивних змін. для впровадження змін. Сім областей включено до пілотного проєкту: Полтавська, Рівненська, Львівська, Вінницька, Чернівецька, Миколаївська, Запорізька. Зазначена програма «EU4Skills» діє за підтримки ЕС, а також Польщі, Фінляндії, Німеччини.

На тлі зазначеного великі вимоги поставлені щодо якості підготовки педагогів професійного навчання. Розглянемо спрямованість зазначених вимог. Перш за все постійне підвищення свого загальнокультурного та професійного

рівнів, удосконалення педагогічної майстерності. Виконання освітньої програми, яке націлене на досягнення учнями спроектованих результатів навчання. Формуванню в учнів здорового способу життя. Сприяння розвитку здібностей здобувачів освіти. Націлення на збереження їх фізичного і психічного здоров'я. Дотримання педагогічної етики. Дотримуватися академічної доброчесності в усіх видах діяльності, зокрема, науковій. Педагог має поважно ставитися до гідності, свобод, і прав законних інтересів учасників освітнього процесу. Утвердження поваги до суспільних цінностей та суспільної моралі (правда, справедливість, патріотизм, толерантність, гуманізм, працелюбство). Формування у здобувачів освіти розуміння необхідності жити за Конституцією та згідно до законів України. Усвідомлення честі захисту суверенітету та територіальної цілісності нашої української держави. Виховання у здобувачів освіти поваги до державних символів України, історико культурних цінностей України, цінування державної мови та надбання країни. Бережне ставлення до навколишнього природного середовища. Формувати в учнів націленості на взаєморозуміння, мир, злагоду між усіма народами незалежно від етнічних, національних, релігійних груп. Основний метод виховання для педагога – його особистий приклад [22].

Педагогічна діяльність педагогів професійного навчання включає низку функцій (рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Основні функції педагога професійного навчання

Формувальна фахової компетентності педагогів професійного навчання пвд час навчання у виші це – безперервний процес, тут ми можемо інтегрувати завдання як формальної освіти, так і неформальної та інформальної [20]. На рис. 1.3. коротко охарактеризовані формальна, неформальна та інформальна освіта.

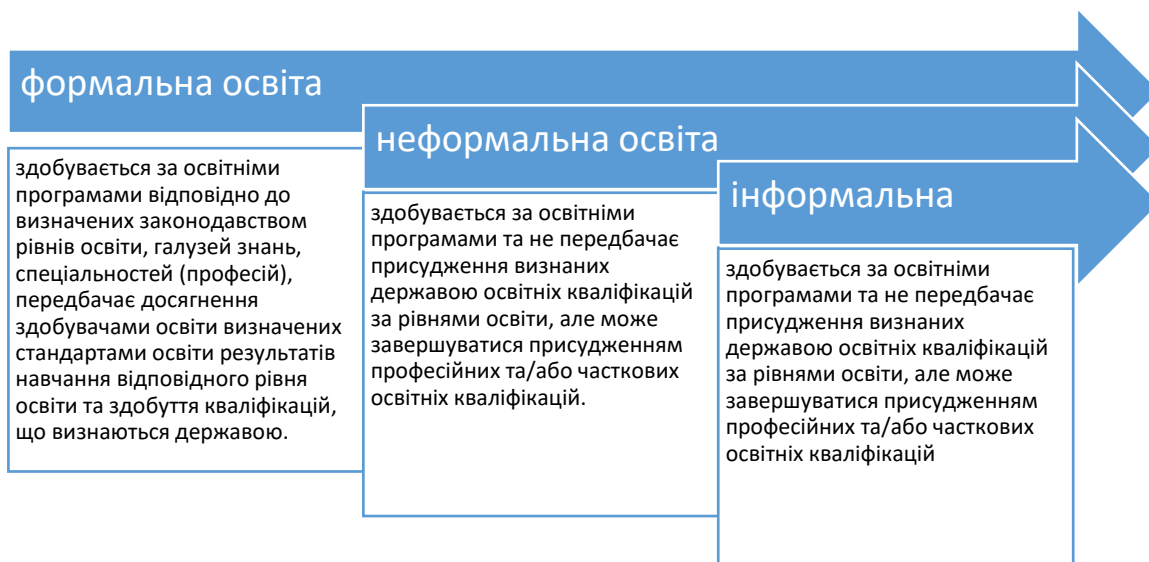

Рис. 1.3. Коротка характеристика неформальної, формальної, інформальної освіти.

Загалом, мета освітнього процесу підготовки педагога в умовах вишу це – формування професійної компетентності. Тільки за її сформованості можна говорити про здатність педагога професійного навчання виконувати свої професійні функції та подальшого професійного саморозвитку.

Професійність педагога професійного навчання визначається наявністю у нього:

- глибокої мотивації до виконання педагогічної діяльності ;
- високим рівнем професійних знань та професійних умінь;
- здатності до постійного самовдосконалення.

Особливої уваги потребує спрямування освітнього процесу на розвиток здібностей у тому числі й педагогічних (рис. 1.4, 1.5.).

Рис. 1.4. Здібності педагога професійного навчання

Педагогічні здібності

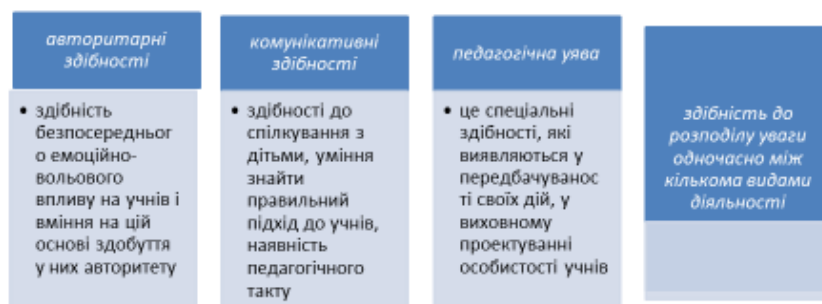

Рис. 1.5. Педагогічні здібності педагога професійного навчання

У законі «Про освіту» окреслено цільову спрямованість процесу освіти на формування компетентностей, на засвоєння, примноження і здатностей до використання знань у практичній діяльності. Спрямованість на гармонійний розвиток здобувачів освіти [20].

Згідно сучасного законодавства під компетентністю ми розуміємо саме здатність до успішної соціалізації. Яка може бути тільки як результат навчання.

професійної діяльності. Засвоєні знання, уміння, навички мають бути динамічними за своїм характером [19].

Аналіз сучасних спрямувань модернізації системи освіти України свідчить про значне розширення можливостей впровадження найрізноманітніших форм складника освітнього процесу П(ПТ)ЗО – позаурочної діяльності.

Але зазначимо, що в силу різних об'єктивних обставин значна частина організаторів позанавчальної роботи у П(ПТ)ЗО представлена педагогами професійного навчання. Тому кожного педагога необхідно розглядати як потенційного організатора позанавчальної роботи, що здійснює виховну роботу з майбутніми робітниками в освітньому середовищі закладів П(ПТ)О. І саме ця категорія педагогічних кадрів має бути підготовлена до реалізації цих педагогічних функцій. У педагогів професійного навчання під час набуття фаху має бути сформована професійна і особистісна мотивація до організаційної участі в позанавчальній роботі.

Для методичного аналізу освітнього процесу в умовах вишу, спрямованого на навчання педагогів здійснювати позанавчальну роботу, звернемося до характеристики його елементів.

Перш за все відмітимо певні закономірності навчання (найсуттєвіші зв'язки у навчальному процесі) [12, С.131].

У сучасній педагогіці виділяють наступні закономірності навчання :

- обумовленість спрямованості та змісту навчання суспільними сучасними потребами;
- тісний взаємозв'язок освіти, навчання, розвитку, виховання особистості;
- залежність результативності навчання від можливостей учнів;
- вплив умов на результат;
- взаємозалежність та взаємозв'язок змісту, методів, форм навчання і;
- активно-діяльнісний характер навчання.

Закони та закономірності дидактичного процесу лежать в основі принципів навчання.

Вихідними положеннями теорії навчання є принципи навчання [42, с. 270]. Чітко окреслені принципи визначають зміст, організаційні форми, педагогічні технології, методи [82, с. 291].

Першу спробу представити та обґрунтувати вихідні положення процесу навчання зробив Я. А. Коменський у «Великій дидактиці» (1632 р.) [25]. На сучасному етапі є різні підходи до класифікації принципів навчання [10, 67, 106, 112], як правило, автори вказують на низку дидактичних принципів (науковість; систематичність й послідовність; зв'язок теорії з практикою, доступність; наочності; свідомості й активності; міцності; урахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається).

Розглянемо форми та види , за якими здійснюється освітній процес у вишах

- 1) навчальні заняття: лекції; практичні, лабораторні, семінарські, індивідуальне заняття тощо;
- 2) практична підготовка: практичні, лабораторні, практики тощо;
- 3) контрольні заходи: іспити, заліки тощо;
- 4) самостійна робота;

Зазначимо, що правом вищого закладу освіти встановлювати види і форми враховуючи визначені ним певні фактори.

Загалом поняття форма (лат. Forma) тлумачиться як зовнішність, устрій. Питання форм у науковій теорії розглядається різновекторно.

У навчально-методичній літературі визначаються загально педагогічні, дидактичні, психологічні, гігієнічні вимоги до видів занять.

Проаналізуємо деякі з них.

Загальнопедагогічні та дидактичні вимоги:

- проведення занять на основі закономірностей освітнього процесу;
- системне впровадження дидактичних принципів;
- забезпечення урахування інтересів, потреб, нахилів, здібностей здобувачів освіти;
- єдність освітнього процесу, реалізація міжпредметних зв'язків;

- ефективне застосування інноваційних дидактичних засобів, зокрема, цифрових технологій;
- прогнозування, проектування як технологій, так і результатів.

Психологічні вимоги:

- урахування психологічних індивідуальних особливостей здобувачів освіти;
- атмосфера педагогічної співпраці;
- дотримання педагогічної етики тощо.

Гігієнічні вимоги:

- забезпечення температурного режиму у навчальних приміщеннях;
- забезпечення норм освітлення;
- забезпечення норм провітрювання тощо.

Основним інструментом для педагога є методи (перекл. з грецької – шлях до чогось, спосіб пізнання). Це спосіб організації практичного та теоретичного вивчення дійсності, що зумовлено закономірностями того чи іншого розглядуваного об'єкта [25].

Під час використання того чи іншого методу здійснюється взаємодія тих, хто навчає та тих, хто навчається. Кінцевим результатом такої взаємодії у закладах професійної підготовки і є певний рівень кваліфікації здобувачів освіти.

Звернемося до загальноприйнятих підходів до Класифікації методів дозволяють більш чітко представити їх різноманіття. Звернемося до загальноприйнятих підходів до класифікації. Якщо до уваги брати джерело знань доцільно розглядати методів.

Словесні – лекція, пояснення, розповідь та їхні різновиди.

Якщо активізується візуальне сприймання, то це – наочні, зокрема метод демонстрації, ілюстрації, деякі науковців акцентують увагу й на методі самостійного спостереження.

Процес навчання може базуватися й під час виконання вправ, лабораторних, практичних робіт. То узагальнено ці шляхи створюють групу практичних методів.

Існує й бінарний підхід до класифікації методів, за яким ураховується як навчально-пізнавальна діяльність здобувачів освіти та навчальна діяльність викладача, МВН тощо.

Словесні методи, робота з підручниками, практичні методи навчання створюють групу здійснення навчально-пізнавальної діяльності тощо.

Окремою групою розглядаються методи, що стимулюють і мотивують до навчально-пізнавальної діяльності (в основі мотивації покладено інтерес, дуже важливо формування відповідальності тощо)

Велику групу створюють методи самоконтролю і контролю в освітньому процесі. Метод усного опитування є одним з найбільш розповсюджених, графічна контрольна перевірка, тестові методи перевірки, практична контрольна перевірка. Сучасним методом зазначеної групи є програмований контроль [25] .

Критеріями вибору методів навчання є відповідність принципам навчання, меті й завданням навчання, змісту освіти, можливостям здобувачів освіти (віковим, рівню підготовленості, особливостям навчального колективу), умовам і часу навчання, можливостям педагога.

Складовими методу виступають прийоми. Прийом навчання розглядають як конкретні операції чи дії, що сприяють досягненню навчальної мети. Тобто на рівні реального процесу навчання на етапі організації засвоєння конкретного матеріалу саме у вигляді прийомів реалізуються методи у їх дидактичному розумінні.

У педагогічній практиці використовують значну кількість методів. Освітній процес у виші проєктує різнопланове їх поєднання. Особливо актуальним є поєднання словесних та наочних методів. Адже 87 % інформації, як стверджують наукові дослідження, людина отримує зором, а 9 % – за допомогою слуху [112, с. 337]. Наочність в освітньому процесі розглядається як засоби навчання [10].

Засоби навчання виконують в освітньому процесі низку функцій: інформаційна, сприяння засвоєння навчального матеріалу, контрольна.

Засоби навчання суттєво впливають на якість професійних знань учнів, їхній інтелектуальний розвиток та й загалом на готовність до професійного становлення.

Ефективність впровадження в освітній процес засобів навчання певною мірою обумовлюється підготовкою тих, хто навчається. Педагог має акцентувати увагу здобувачів освіти на що треба у першу чергу звернути увагу. Загалом ефективність визначається як забезпечується вплив засобів навчання на всі органи чуття учня тощо.

Наразі чільне місце займають технічні засоби навчання, які забезпечують впровадження в освіту цифрових технологій і є важливим чинником ефективності освітнього процесу.

Дидактичні можливості технічних засобів навчання досить широкі.

Звернемося ще до однієї дуже важливої складової освітнього процесу – його змісту. Адже в межах предмета магістерського дослідження ця складова є дуже важливою.

Найбільш повно охарактеризовано компетентності педагога професійного навчання у стандарті вищої освіти України. Згідно дослідження будемо розглядати два рівня «бакалавр»-«магістр», галузі знань 01 – «Освіта / Педагогіка». Загальна спеціальність для багатьох спеціалізацій є 015 – «Професійна освіта (за спеціалізаціями) [96]. Освітній стандарт – взірець, норма виміру. Взірець для визначення змісту освіти, керівництво щодо створення навчальних програм, норма виміру як основа для розробки прийнятих вимірів результативності освітнього процесу [97].

Згідно до стандарту не менше 50% обсягу освітньої програми становить спрямованість освітнього процесу на формування узагальнених компетентностей, які мають назву загальних та спеціальних.

Охарактеризуємо компетентності педагогів професійного навчання. Перш за все звернемося до змісту його інтегральної компетентності. У педагогів професійного навчання має бути здатність щодо розв'язування складних професійно-орієнтованих задач та практичних проблем в професійній освіті. Окреслена інтегральна компетентність гарантує, що у здобувачів освіти

буде сформована готовність застосовувати теорії і методи як педагогічної науки, так й інших наук, що відображають її спеціалізацію.

Складником фахової компетентності педагогів професійного навчання є й загальні компетентності. Розкривається їх зміст через здатності щодо реалізації прав і обов'язків на рівні членів суспільства, усвідомлення цінностей громадянського суспільства. Розуміння й сприймання необхідності сталого розвитку країни, верховенства в нашому суспільстві прав і свобод кожного громадянина держави.

Педагоги професійного навчання мають бути здатні до примноження цінностей і досягнень суспільства (моральних, наукових, культурних), що можливе тільки на основі чіткого розуміння історичних фактів, закономірностей розвитку відповідно до спеціалізації предметної науки, її місця в розвитку народного господарства України. Підкреслимо важливість для майбутніх педагогів оволодіння здатностями спілкування як українською мовою, так і іноземними мовами. Освітняни мають бути готовими до прийняття обґрунтованих рішень.

Вище ми вже зазначали важливе місце сучасних засобів навчання в освітньому процесі, тобто у педагога професійного навчання мають бути навички їх, застосування у першу чергу цифрових технологій. Професія педагога вимагає постійного самовдосконалення, що визначається його здатністю до навчання і оволодіння найновішими знаннями. Крім вище названих стандартом передбачені здатності працювати в команді, прояв ініціативи та підприємливості тощо.

Для майбутнього професійного становлення для педагога професійного навчання не менш важливі спеціальні компетентності, що в першу чергу визначені здатністю застосовувати сучасні освітні теорії, методології в освітньому процесі, спрямовувати свою діяльність на формування в студентів цінностей демократії, управляти проектами, спрямовуючи учасників освітнього процесу на досягнення, при чому саме педагог має аналізувати і передбачати ефективність проєктних рішень, на основі зібраної, проаналізованої інформації, враховуючи специфіку фахової роботи педагога

професійного навчання проєкти спрямовують на експлуатацію, удосконалення, модернізацію технічних приладів, сучасного обладнання та устаткування галузі, що визначена спеціалізацією, наприклад, аграрного виробництва. В освітньому середовищі мають бути інтегровані сучасні інформаційні технології та певне програмне забезпечення, яке сприяє вирішенню професійних завдань, знову зазначимо, в яких відображається спеціалізація педагога професійного навчання, наприклад, здійснювати розрахунки технологічних процесів у галузях виробництва. Педагог професійного навчання має готовність до виконання професійної діяльності згідно до всіх вимог законодавства. В умовах сталого розвитку напрочуд важливим є упровадження ефективних методів організації праці у відповідності з вимогами безпеки життєдіяльності, охорони та гігієни праці. За своєю специфікою професійна діяльність педагога закладів П(ПТ)О передбачає необхідність використовувати головні положення, принципи, методи, різних фундаментальних та прикладних наук.

Педагоги професійного навчання повинні забезпечувати якість освітнього процесу відповідно до спеціалізації.

Але для педагогів у сфері професійного навчання також вкрай важлива їх готовність до здійснення позанавчальної роботи.

1.2. Сутність позанавчальної роботи у закладах освіти

Напрацювання низки науковців та досвід педагогічної практики свідчать, що організація позанавчальної роботи зі здобувачами освіти є актуальною з певною історією педагогічна проблемою.

Так, базові теоретико-методологічні основи позашкільної освіти та позашкільної роботи були закладені такими педагогами Н.К. Крупською, А.С. Макаренком, Е.Н. Мединським, С.О. Серополком, С.Т. Шацьким та ін. В різний час теоретичні питання позашкільної роботи розглядали В.І. Журавльов, М.Б. Коваль, А.В. Кузнецов, Т.І. Сущенко, Н.Н. Ярошенко та ін.

До проблем виховання здобувачів освіти під час позанавчальної діяльності зверталися такі науковці та педагоги, як Блонський П.П., Русова С.Ф., важливе значення мають твори Сухомлинського В.О., Шацького С.Т.

Нами враховувано напрацювання Фіцули М.М, Підкасистого П.Ю, Євтуха М.Б, Мойсеюка Н.Є. та ін.

Цінними є психологічні та філософські напрацювання Бега І., Зязюна І., Катарського О., Костюка Г., та ін. Актуальним є твердження Софії Русової про те, що найкращий навчальний заклад без позанавчальної освіти не виконає своїх основних функцій. Тут іде мова про спрямованість на формування всебічно розвиненої особистості з урахуванням її індивідуальності [86].

Першими закладами виховної позанавчальної роботи вважаються в Україні будинки юнацтва, які були відкриті протягом ХІХ-ХХ ст. в Києві, Ніжині, Харкові тощо. Зазначимо, що ініціаторами їх відкриття стала прогресивна педагогічна громадськість. А фінансування здійснювалося меценатами й добродійними комісіями.

Надалі – 1918-1920 роки відкриваються дитячі клуби, що діяли при комунах, або народних будинках. Також на заводах і фабриках організовували робітничі клуби. На цей час припадає відкриття дитячих театрів, Палаців піонерів і школярів, біологічних та екскурсійно-туристичних станцій.

Дослідники констатують що в 30-40-х роках діяла вже ціла державна система позанавчальної роботи. Тобто можна було виокремити й її основні технології.

Як правило, створення музичних шкіл, Палаців піонерів і школярів, шкіл мистецтв, станцій юних техніків, туристів, натуралістів, проєктувалося в усіх районних та обласних центрах. У 30-ті роки визначається посада класного керівника. Але ще до того були керівники виховної роботи.

Загалом підготовка педагогів до організації позанавчальної роботи теж як педагогічна проблема виникла давно і має певний історичний досвід. У різні періоди це були: лекції та практичні заняття на курсах підвищення кваліфікації (з кінця ХІХ ст. до початку 1990-х рр.); підготовка позашкільних працівників в народних університетах (з 1914 р до теперішнього часу); позашкільні факультети в Академії комуністичного виховання і педтехнікумів (кінець 1920-х рр.), школи громадських професій - факультети громадських професій в вузах різних профілів (з 1960-х до кінця 1980-х рр.), Факультети додаткових

педагогічних професій в педагогічних вузах (з кінця 1980-х рр.). У той же час необхідно відзначити, що історичний досвід підготовки кадрів для позанавчальної роботи, що мав свого часу стійкий позитивний результат, не склався в сучасну державну систему підготовки даної категорії кадрів у вищій педагогічній освіті.

У той же час соціальні перетворення, наслідки науково-технічного прогресу ставлять все більші вимоги до організації позанавчального освітнього процесу. Адже за даних умов стає особливо актуальною проблема формування у здобувачів освіти творчого підходу, активної життєдіяльності. Є низка нормативних документів, в яких регламентовано організацію позанавчальної роботи у закладах освіти (додаток Б).

У Законі «Про освіту» визначені засади державної політики, що стосуються сфери освіти. А також чітко виокремлено принципи освітньої діяльності. Підкреслимо, що в першу чергу це – людиноцентризм. Сучасними концепціями досить часто обумовлено звернення до освітніх середовищ. Мета – виокремлення їх значення для виконання завдань освітнього процесу. Загалом окреслені середовища розглядають як певну частину соціального середовища. Підкреслимо їх важливість для формування суб'єктів суспільної діяльності.

Аспект позанавчальної роботи тісно пов'язаний з проблематикою виховання тих, хто навчається.

Серед пріоритетних напрямів виховання особистості можна виокремити, віковий підхід під час створення середовища виховання, налагодження духовних контактів між учасниками освітнього процесу.

Виховання є невід'ємною складовою роботи закладу П(ПТ)О. Саме тому підходи до його здійснення мають розглядатися в єдності з процесом навчання, з врахуванням спрямованості на професійну підготовку здобувачів освіти.

Звернемося до аналізу найбільш вагомих принципів організації виховної роботи у системі професійної освіти.

Принцип демократизації. Суть цього принципу полягає у передбаченні рівноправності на основі різнозобов'язаності тих, хто виховує і вихованців. В

основі педагогічної взаємодії має бути взаємоповага. Зазначене створює умови для засвоєння таких цінностей, як доброта, щирість, справедливість, співчуття, доброзичливість, милосердя тощо. Цей принцип указує також на необхідність знання та врахування у навчально-виховній роботі психологічних особливостей підлітків та юнацтва.

Принцип самоактивності, саморегуляції, який формує самостійність учнів, їхню громадянську позицію, почуття відповідальності. Реалізація цього принципу, як і попереднього, тісно пов'язана із втіленням у педагогічну практику учнівського самоврядування. Виховання особистості здійснюється у колективі і через колектив.

Принцип комплексності й міждисциплінарної інтегрованості, що вказує на єдність навчального та виховного процесів, поєднання зусиль сім'ї, педагогічного колективу П(ПТ)ЗО, дитячих та організацій для молоді, об'єднань. Виховний процес має здійснюватися не тільки на кожному етапі навчання (під час вивчення освітніх галузей, у процесі виробничого навчання, при проходженні практик), але й у процесі організації дозвілля учнів.

Принцип культуровідповідності забезпечує наступність і спадкоємність поколінь на основі єдності навчально-виховного процесу з історією та культурою народу, народними традиціями та звичаями, державною (українською) мовою. Адже у процесі виховання здійснюється формування базової культури особистості.

Принцип інтеркультурності побудовано на інтегрованості національної культури. Зазначена інтегрованість об'єднує підходи до загальнодержавних, європейських і світових цінностей у загальнолюдську культуру. Учні мають сприймати українську культуру органічною складовою загальнолюдської культури.

Принцип гармонізації суспільного та родинного виховання спрямовує на координацію та об'єднання виховних суспільних інституцій. Чільне місце посідає організація педагогічного всеобучу членів родини тих, хто навчається.

Принцип єдності родини і П(ПТ)ЗО. Зазначимо також про наступність та спадкоємність поколінь [49, с. 124-126].

У період реформування П (ПТ)О провідним принципом виховання стає гуманізація, яка визначає те, що освітній процес має бути спрямованим на підготовку кваліфікованих робітників.

Реалізація названих принципів здійснюється упродовж цілісного освітнього процесу і відображається у наступних напрямках виховної діяльності закладів П(ПТ)О:

- інтелектуалізація професійно-технічної освіти, урахування різногалузевих наукових досягнень, еколого-культурологічний підхід до її здійснення;
- розвиток творчих здібностей;
- формування серед учнів престижності праці, високої ролі робітничої професії;
- збереження національних надбань українського народу, формування національної самосвідомості;
- формування високої моралі, громадянської позиції, виховання патріотизму майбутніх фахівців;
- розвиток культури міжетнічних і міжособистісних стосунків учнів [82].

У той же час звертає на себе увагу, що в деяких випадках організовується позанавчальна робота без необхідних, навіть мінімальних, умов. Зокрема, не враховуються інтереси і потреби учнів (хоча саме це є одним з головних принципів в даному виді освіти); позанавчальна робота розглядається як другорядна, до закладу запрошуються керівники, які не мають необхідної для цього підготовки - спеціальної освіти або власних високих результатів у конкретному виді діяльності; адміністрація закладу прагматично оцінює діяльність творчих об'єднань, орієнтуючись тільки на практичну корисність їх діяльності для П(ПТ)О (замість особистісного розвитку здобувачів освіти).

У той же час позанавчальна робота як складова освітнього процесу в Україні організована з врахуванням специфічних умов функціонування диференційованості, змінності; динамічності, мобільності, варіативності, доступності, гнучкості, тощо.

Навчання, розвиток, виховання молоді визначають майбутнє кожної нації. Ці процеси тісно взаємопов'язані.

Виховний процес закладів освіти досліджували низка науковців (Бех І.Д., Карпенчук С.Г., Ничкало Н.Г., Падалка О.С., Трухін І.О. та ін.). Ними цей процес характеризується цілісною динамічною системою. В основі якої покладено цілі розвитку особистості здобувача освіти.

Бойко А.М., Галузинський В.М., Кузьмінський А.І., Нісімчук А.С., Шпак О.Т. та ін. дотримуються думки, що виховною роботою слід вважати цілеспрямовану діяльність. Спрямованість її обумовлюється створеним виховним середовищем, де і відбувається тісна взаємодія тих, хто навчає і тих, хто навчаються. Тут можна розглядати різні варіації (один педагог-багато учнів, декілька педагогів і декілька учнів, тощо). Але мета єдина – формування ціннісних орієнтацій. Що не можливе без творчого розвитку, самореалізації і саморозвитку особистості учня.

Вчені Алексюк А.М., Лещенко М.П., Хриков Є.М. та інші розглядають систему виховної роботи в освітньому закладі як певні блоки, що тісно взаємопов'язані:

- виховання під час навчання, яке побудоване на цілеспрямованій взаємодії педагога і здобувача освіти не тільки позаурочний час (предметні гуртки, факультативи, олімпіади тощо), але під час занять.
- взаємини в учнівському колективі, психологічний клімат у навчальному закладі;
- позанавчальна діяльність (виховні години, спортивні секції, екскурсії, походи, вечори, гуртки технічної творчості, робота з родинами, молодіжними організаціями тощо).

Передбачається, що становлення здобувачів освіти здійснюється не стільки через проведення окремих виховних заходів, а й у процесі як навчальної, так і наскрізної позанавчальної роботи. У зміст позаурочної діяльності включені різні форми: гуртки, секції, учнівські наукові товариства, змагання, пошукові та наукові дослідження тощо.

Така робота проводиться через:

– відпрацювання зі здобувачами освіти конкретних поведінкових навичок і умінь, належних дій, їх мотивація безпечного і здорового способу життя; соціальна активність;

виховання поваги до цінностей держави, демократичних свобод та відповідальності;

– взаємодії педагога професійного навчання зі здобувачами освіти на партнерських засадах (активне включення учнів в організацію різнопланових виховних заходів, розвиток партнерства між усіма учасниками);

– симулювання і допомога в самореалізації кожної особистості.

Особливість позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О полягає в проєктуванні таких технологій з врахуванням сучасних педагогічних методик, що могли б допомогти здобувачам освіти у само реалізації, набутті фахової компетентності, високої валіфікації.

Проблему організації у закладі освіти виховного процесу саме у позаурочний час досліджують різноаспектно: звернення до концептуальних основ даної виховної роботи (Гончаренко С.І., Новосельський В.Ф., Хлебнікова Л.О., Чорна К.І. та ін.); проблематика змісту і напрямків позанавчальної роботи (Капська А.Й., Рибалка В.В., Щербань П.М. та ін.).

Проаналізуємо скільки часу в учня професійного (професійно-технічного) навчального закладу відводиться на дозвілля. Під дозвіллям ми розуміємо час поза межами освітнього процесу.

Якщо календарний навчальний рік включає приблизно 80 вихідних днів, а це – 40 тижнів добавимо близько десяти святкових днів та дні канікул: літніх зимових канікул (приблизно 80 днів). То виходить, що біля двохсот днів маємо вільних від навчальних обов'язків. Але ж є ще години дозвілля. Тому так важливе систематичне включення у позанавчальну діяльність підрастаюче покоління. Це гостра соціальна потреба, яка диктується самим життям.

Аналіз наукових розвідок, педагогічної практики засвідчив, що позанавчальна робота залишається чи не найслабкішою ланкою у різновекторній діяльності закладів П(ПТ)О. Адже відсутність систематичності,

цілеспрямованого характеру, епізодичність виховних заходів не вирішує проблему зайнятості учнів у позанавчальний час.

Таке явище є небезпечним особливо для учнів П(ПТ)ЗО, у яких значно більший відсоток учнів груп ризику, учнів з неблагополучних та малозабезпечених сімей, що також вимагає особливого ставлення до них.

Позанавчальна робота поглиблює процес професійного становлення майбутніх робітників.

Дефініція «позанавчальна», «позакласна робота» «позаурочна» більшість авторів розглядають синонімічно.

Низка науковців у першу чергу звертаються до підходу, що під час даного виду роботи учні у позаурочний час включаються до різноманітних видів діяльності. Перш за все виділимо праці Канішевської Л.В., Ільїної Т.А., Котова І.Б., Фіцули М.М., Є.Н. Шиянова, Колесник. І.Г..

Нами також взято до уваги дослідження Ю.А. Конаржевського, який вважає, що діяльність, яка протікає у навчальному закладі, поза рамками групи, але під керівництвом класного керівника, МВН чи іншого педагога можна вважати позанавчальною виховною роботою. Науковець зазначає, що сталий склад групи не є характерною ознакою цієї роботи. Акцентує увагу на гуртках, секціях, де працюють учні різних груп та виховних об'єднаннях [39].

Отже, у нашому дослідженні під робочим визначенням позанавчальної роботи будемо розуміти цілеспрямовану навчально-виховну роботу в умовах закладів П(ПТ)О зі здобувачами освіти. Робота організовується педагогами професійного навчання, органами учнівського самоврядування і здійснюється у межах вільного від занять часу.

Метою такої роботи є спрямованість на утворення низки умов з метою самовиховання, самореалізації, гармонійного розвитку кваліфікованих робітників, а загалом формування професійної компетентності. Під час виховання здійснюється спільна взаємодія педагогічного колективу і здобувачів освіти.

Зазначимо, що використовуючи термін «позанавчальна робота», нами береться до уваги цілеспрямована різновекторна діяльність педагога професійного

навчання. До таких видів діяльності, включаються здобувачі освіти при чому на добровільній основі і зацікавлено. А це говорить про особливості виховної роботи у позанавчальний час : добровільність; диференціація діяльності здобувачів освіти за інтересами; різноманітність сфери спілкування в різностворених колективах.

Позанавчальна робота є підсистема всього процесу освіти у закладах П(ПТ)О, а на змістове наповнення та вибір організаційних форм впливає специфіка професійної підготовки фахівця.

У залежності від кількості охоплених позанавчальною роботою здобувачів освіти класифікують наступні форми позанавчальної роботи: індивідуальні; фронтальні, але частіше вживаним є поняття масові; групові або гурткові; (рис. 1.6.)

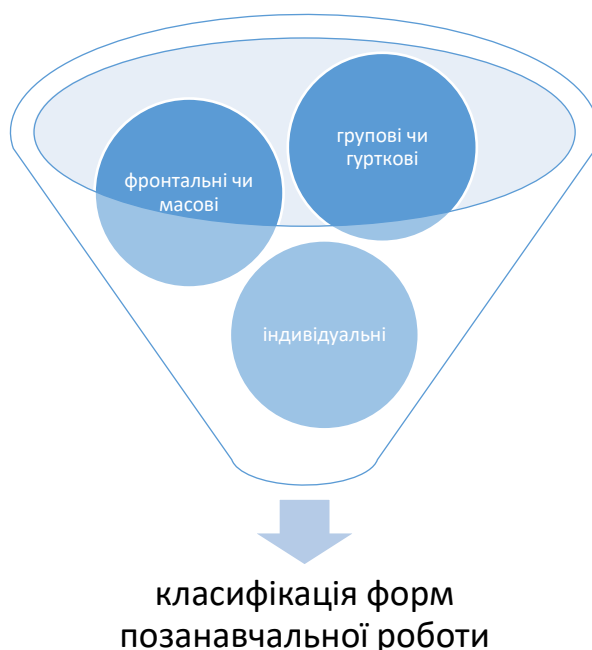

Рис. 1.6. Класифікація у залежності від кількості охоплених здобувачів освіти форм позанавчальної роботи

Залежно від технології виховного впливу на особистість здобувача освіти також є підходи науковців до класифікації організаційних форм позанавчальної роботи. Зазначені підходи перегукуються з класифікацією у дидактиці методів за джерелами знань. З цієї точки зору виділяють групи: наочні (виставки

учнівської творчості, музейні кімнати та зали, виставкові галереї, тощо); словесні (різноманітні зустрічі, представлення усних журналів тощо); практичні (екскурсійні походи, різноманітні олімпіади та конкурси) (рис. 1.7.).

словесні	практичні	наочні
<ul style="list-style-type: none">• інформація, збори, конференції, зустрічі,• усні журнали, радіогазети	<ul style="list-style-type: none">• походи, екскурсії, спартакіади, олімпіади, конкурси	<ul style="list-style-type: none">• музеї, кімнати і зали, галереї, виставки учнівської творчості, книжкові виставки і вітрини нових книжок, тематичні стенди тощо

Рис. 1.7. Класифікація форм позанавчальної роботи (головна ознака методика виховного впливу).

У межах нашого дослідження дефініції «метод виховання» і «форма виховання» є основними, вони досить часто інтегруються. Існує тісний логічний зв'язок між групами методів виховання.

Під час здійснення формування свідомості особистості використовують засоби емоційного стимулювання. У науковій літературі знайшли опис такі, як аналіз проблемних питань, цікавий добір питань; розбір конфліктних ситуацій, за характеристикою моральних, представлення ситуацій морального вибору, які наближені до життєдіяльності учнів, аналіз протилежних висловлювань, гра, аналіз змісту прислів'їв, приказок, характеристика позитивних та негативних персонажів казок, девізів, фрагменти ігрових ситуацій проблемно-пошукового характеру.

Важливе володіння повним інструментарієм впливу на здобувачів освіти через всю систему засобів метою тут є включення їх до різнопланової діяльності, що забезпечує їх різнобічний розвиток.

Досить повно проаналізовано позанавчальну виховну діяльність у навчальному закладі за ознаками характеристик форм, видів діяльності, що подано у посібнику, який присвячено моделюванню саме виховної діяльності з врахуванням особливостей системи професійної підготовки здобувачів вишу, загальна редакція посібника А.Й. Капської (додаток В).

Автор методики колективних творчих справ І.П. Іванов, обґрунтував і запропонував згідно основних напрямів класифікацію форм виховної діяльності [24].

Ним виділені наступні види справ:

- художні справи;
- пізнавальні справи;
- організаційні справи;
- суспільно-політичні;
- спортивні справи.

Коротко наведемо приклади зазначених справ з врахуванням особливостей організації виховної роботи у закладах П(ПТ)О.

Якщо беремо організаційні справи то, це – різноманітні газети, організація днів народження, здійснення колективного планування справ, короткі раннішні лінійки, загальний збір, тематичні естафети тощо;

До пізнавальних справ за даним підходом можна віднести: вечори відпочинку, але вони мають мати певну тематику, подорожі, міста веселих майстрів, розробка фантастичних проєктів, прес-конференції, турніри, вікторини, тощо;

Трудові справи в умовах ідей сталого розвитку перш за все мають спрямованість на збереження нашої Планети: трудові десанти, трудові рейди, висадка дерев тощо.

Суспільно-політичні – пов'язані з урочистостями такими, як День конституції, свято матері, День захисника Вітчизни тощо;

Художні справи – концерти, літературно-художні огляди, естафети улюблених занять тощо;

Спортивні справи – спартакіади, туристичні ігри, малі олімпійські ігри, гра «Джура» тощо.

У вихованні ми не можемо копіювати ті чи інші підходи, форми, адже змінюється соціум, але використання набутого педагогічного досвіду є вкрай важливим. Методика І.П. Іванова має цінність в тому, що проєктує всебічний розвиток на основі пробудження ініціативи, самостійності, творчості. Характерним є те, що до планування залучаються усі учасники освітнього процесу.

А тепер на основі аналізу літературних джерел, аналізу педагогічного досвіду, особливостей діяльності закладів професійної освіти спробуємо окреслити напрями позанавчальної роботи:

дослідницько-експериментальний (це особливий напрям, адже мобільність, здатність до раціоналізаторства основні результати професійної підготовки за сучасними реаліями. Це наукові доповіді, статті, випускні кваліфікаційні роботи, наукові гуртки, проблемні групи, предметні олімпіади тощо);

соціокультурний (допомога учням у соціалізації через залучення їх до виконання різних соціальних ролей (волонтерство), включення як активних учасників до вирішення соціально-політичних, трудових, моральних проблем суспільного характеру);

художньо-естетичний (змістове наповнення цього напрямку спираються на традиції закладів П(ПТ)О, прояв яких спостерігаємо у проведенні низку заходів художньо-естетичного спрямування);

науково-технічний (аналіз особливостей фахової підготовки у закладах П(ПТ)О найбільш розкриває саме цю спрямованість на здобування техніко-технологічних знань, на основі політехнічного світогляду, врахування запитів комп'ютеризації, винахідницької діяльності, технічного конструювання, моделювання, тощо);

еколого-природничий (гаслом цього напрямку є «Ми господарі планети Земля. Ми відповідальні за її майбутнє». Забезпечується оволодіння

екологічними знаннями; формування екологічної культури; залучення до природоохоронної роботи зі збереженням усього навколишнього середовища);

національно-патріотичний (формування патріота своєї держави, громадянина, виховання громадянської відповідальності, патріотичних почуттів, підготовка молоді до військової служби);

дозвіллево-розважальний (культурне дозвілля здобувачів освіти);

туристсько-краєзнавчий (вивчення об'єктів, явищ);

фізкультурно-оздоровчий (бути здоровим – модно, ні шкідливим звичкам – основні характеристики цього напрямку) [25].

Аналіз педагогічного досвіду розкриває вагоме значення для організації позанавчальної роботи в умовах закладів П(ПТ)О гурткової роботи. Зупинимось на її особливостях.

За аналізом інформації у періодичних виданнях найпоширенішими видами гуртків є:

1) предметні гуртки, де учні поглиблюють знання з навчальних предметів гуманітарного та природничо-математичного циклів.

Наприклад, літературний гурток «Червона калина» у БПУ № 2 м. Луцька /керівник -учитель української мови і літератури Марія Іванівна Кошинська/ існує вже четвертий рік, його постійно відвідує понад 20 чоловік. Це творчий колектив, учасники якого свої зусилля спрямовують на формування національної самосвідомості, поглиблення знань і збагачення новими відомостями з української мови та літератури, історії рідного краю, розвиток художньо-творчих умінь, своєї творчої винахідливості, артистичних задатків.

Різноманітність поставлених завдань вимагає використання найрізноманітніших форм їх реалізації. Найпопулярнішими з них є засідання, практичні заняття /репетиції/, бесіди, лекції, тематичні вечори, зустрічі з провідними літераторами краю, систематичний випуск свого органу-стінгазети «Червона калина», загальноучилищної радіо-газети, виконавська діяльність гуртківців, літературна вітальня, інсценізація літературно-драматичних творів, українські вечорниці, збирання та упорядкування фольклорно-етнографічних матеріалів Волинського краю та ін.[43].

2) професійно-предметні гуртки, головною метою яких є формування інтересу до обраної професії. Робота таких гуртків організовується на базі кабінетів спецдисциплін та майстерень («Юний зварювальник», «Автокранівник», «Автомобіліст» тощо).

3) бригади раціоналізаторів, гуртки технічної творчості, учнівські конструкторські бюро, де майбутні кваліфіковані робітники поглиблюють технічні знання, у них розвивається технічне мислення тощо. Особливе місце займають учнівські конструкторські бюро, де розробляються нові прилади, моделі тощо.

З досвіду роботи Вищого професійне училище №24 смт. Колки Волинської області: у гуртках технічної творчості, що діють в училищі, навчається понад 100 учнів. Усі колективи технічної творчості є добровільними, відкритими для всіх. Кожний, хто виявляє інтерес до цієї справи, може вступити до гуртка, бригади раціоналізаторів або конструкторського бюро. Гуртківцями сконструйовано й виготовлено багато тренажерів, діючих моделей машин і механізмів, електродинамічних і динамічних стендів і плакатів, схем, макетів, розрізів натуральних зразків вузлів, деталей і механізмів, діючих розрізів двигунів тракторів і автомобілів. В училищі щороку проводять огляди-конкурси на кращу раціоналізаторську пропозицію і винахід. Кращі роботи юних умільців не раз завойовували перші місця на обласних виставках технічної творчості учнів профтехучилищ [43].

4) гуртки художньої творчості, художньої самодіяльності та. Їх діяльність спрямована на відродження народних традицій народно-побутового мистецтва тощо.

Ефективність гурткової роботи значною мірою зумовлюється належним програмно-методичним забезпеченням, яке складається з : програм (типових (з грифом МОН України) чи авторських, чи адаптованих (робочих)); календарно-тематичного планування в журналі гурткової роботи; короткого конспекту гурткового заняття.

Робота гуртка будується за програмою, складеною його керівником на основі власного доробку та запозиченого досвіду інноваційної педагогічної діяльності.

Навчальні програми повинні мати цінність (мається на увазі цінність у плані виховання та навчання гуртківців), також не можна не зробити акцент на систематичності та послідовності у проектуванні навчання. Ввесь освітній процес у програмі передбачається з елементами творчості, доступності, але з врахуванням якнайповніше індивідуального підходу.

Вимоги до програми:

- прикладна спрямованість позанавчальної освіти; обґрунтованість теоретичних пояснень і наукових даних у матеріалі для вивчення;
- доцільність та конкретність введення наукових дефініцій, термінології, символічних знаків, розкриття головних наукових засад відповідно до досягнень науки та технологій;
- доступність;
- відповідність навчального матеріалу за обсягом встановленим нормам навчального навантаження та навчальних годин; спрямованість усього процесу на розвиток пізнавально-творчих здібностей слухачів,
- урахування доцільності звернення до інновацій;
- використання знань за професійною спрямованістю; опора на міжпредметні зв'язки.

Проектування розділів навчальних програм:

- у пояснювальній записці основоположні роз'яснення;
- перелік тем у тематичному плані;
- розкриття змісту програми;
- проєктований результат (основні вимоги до результатів);
- бібліографія (обов'язково вказуються інтернет ресурси).

Загалом позанавчальна робота є важливим складником у закладах П(ПТ)О, педагог професійного навчання має бути готовим до її здійснення. Здатності, які окреслені Стандартом і проєктують зазначену готовність.

Висновки до першого розділу

Готовність до позанавчальної роботи педагогів професійного навчання це – показник їх фахової компетентності. Зазначена готовність – безперервний процес, тут інтегруються завдання як формальної, так і інформальної та неформальної освіти.

Методичні засади підготовки освітян закладів П(ПТ)О до організації позанавчальної роботи визначаються характеристиками освітнього процесу вишів.

Тобто така робота має проводитися як під час аудиторної роботи, так і самостійної та практичної підготовки. Науковці акцентують увагу на необхідності врахування особливостей видів та організаційних форм занять у вишах. Нами проаналізовано їх особливості, тобто лекцій; практичних, лабораторних, семінарських, індивідуальних занять; консультацій.

У педагогічній практиці існує значна кількість методів. У вишах для підготовки педагогів професійного навчання, зокрема, до проєктування позанавчальної роботи необхідне різнопланове їх поєднання.

Важливим чинником ефективності виконання завдань освітнього процесу є застосування цифрових технологій.

Позанавчальна робота доповнює, поглиблює процес професійного становлення майбутніх фахівців.

Професійне становлення здобувачів освіти здійснюється не стільки через проведення окремих виховних заходів, а у процесі як навчальної, так і наскрізної позанавчальної роботи.

У дослідженні під робочим визначенням позанавчальної роботи будемо розуміти цілеспрямовану навчально-виховну роботу в умовах закладів П(ПТ)О зі здобувачами освіти. Робота організовується педагогами професійного навчання, органами учнівського самоврядування і здійснюється у межах вільного від занять часу.

Метою такої роботи є спрямованість на утворення низки умов з метою самовиховання, самореалізації, гармонійного розвитку кваліфікованих робітників, а загалом формування професійної компетентності.

Під час виховання здійснюється спільна взаємодія педагогічного колективу і здобувачів освіти.

У зміст позаурочної діяльності включені різні форми та методи: секції, учнівські наукові товариства, змагання, пошукові та наукові дослідження, екскурсії, диспути на найактуальніші проблеми сьогодення, конкурси з огляду як на всебічне виховання, так і професійне, виставки творчості, тематично спрямовані вечори, походи, олімпіади, зустрічі з передовиками виробництва, конференції, тощо.

Аналіз педагогічного досвіду розкриває вагоме значення для організації позанавчальної роботи в умовах закладів П(ПТ)О гурткової роботи

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

2.1. Аналіз шляхів підготовки педагогів професійного навчання до організації позанавчальної роботи в умовах вишу

Науковий аналіз сучасної практики організації в умовах закладів П(ПТ)О позанавчальної роботи; історичного і сучасного досвіду підготовки педагогів професійного навчання; врахування сучасних вимог до компетентності педагога дозволяє визначити необхідність спеціальної підготовки педагога професійного навчання до поза навчальної роботи, у нього має бути сформована готовності до професійної діяльності в названому спрямуванні.

Тобто необхідно визначити методичні аспекти підготовки майбутніх педагогів до діяльності в позанавчальній сфері. Також зазначимо важливість формування професійно-особистісної мотивації і особистісно-орієнтованої позиції майбутнього педагога до даного виду роботи (як основних умов успішності в даній діяльності); а також їх методичної підготовленості до такої діяльності. Перш за все необхідно під час освітнього процесу формувати у майбутніх викладачів позитивне ставлення та пробуджувати прагнення до набуття компетентностей з організації позанавчальної роботи на основі розуміння її важливості в освітньому процесі.

Студенти мають усвідомлювати важливість позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О. Необхідне формування у них стійкої мотивації до такої діяльності.

Також умовами підготовки фахівця до певного виду діяльності є оволодіння не тільки необхідними для цієї діяльності знаннями, але й здатність використовувати їх на практиці.

Аналіз навчальних планів, освітніх професійних програм навчання на ОС «бакалавр» дозволяє зробити висновок: МПН та професійна педагогіка, як навчальні дисципліни мають найбільші можливості для підготовки до позанавчальної роботи педагогів професійного навчання.

Для того, щоб визначити методичні засади такої підготовки перш за все ми звернулися до змістовного аналізу зазначених дисциплін. Зазначимо, що програма професійної педагогіки включає три змістовні модулі (додаток Г).

Під час вивчення першого нами виділені наступні теми, де майбутні педагоги професійного навчання знайомляться з певними теоретичними відомостями щодо позанавчальної роботи:

- Генезис розвитку П(ПТ)О в Україні.
- Сучасна система професійної освіти України.
- Суб'єкти освітнього процесу в умовах освітнього середовища П(ПТ)ЗО. Під час засвоєння другого модуля «Теорія та методика виховної роботи у П(ПТ)ЗО» освіти акцент було зроблено на теми:
 - Сутність, зміст виховної роботи закладів П(ПТ)О.
 - Позакласна робота зі здобувачами освіти закладів П(ПТ)О.

Методика професійного навчання включає наступні теми:

- Виховна робота майстра виробничого навчання.
- Методична робота у закладах П(ПТ)О. Передовий педагогічний досвід майстрів закладів П(ПТ)О .

Але крім засвоєння теоретичних відомостей для підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи важливим є набуття ними досвіду такої роботи.

Ми погоджуємося з твердженням про те, що для педагогів професійного навчання у цьому плані вкрай важливим є набуття досвіду особистої участі у позанавчальній роботі. Для цього нами було проведене серед здобувачів освіти факультету технологічної і професійної освіти ГНПУ імені Олександра Довженка опитування (додаток Д).

За опитуванням більше половини респондентів систематично відвідують університетські позанавчальні заходи (рис. 2.1.) . Водночас, 33% не відвідують позанавчальні заходи взагалі, серед основної причини те, що їм це нецікаво.

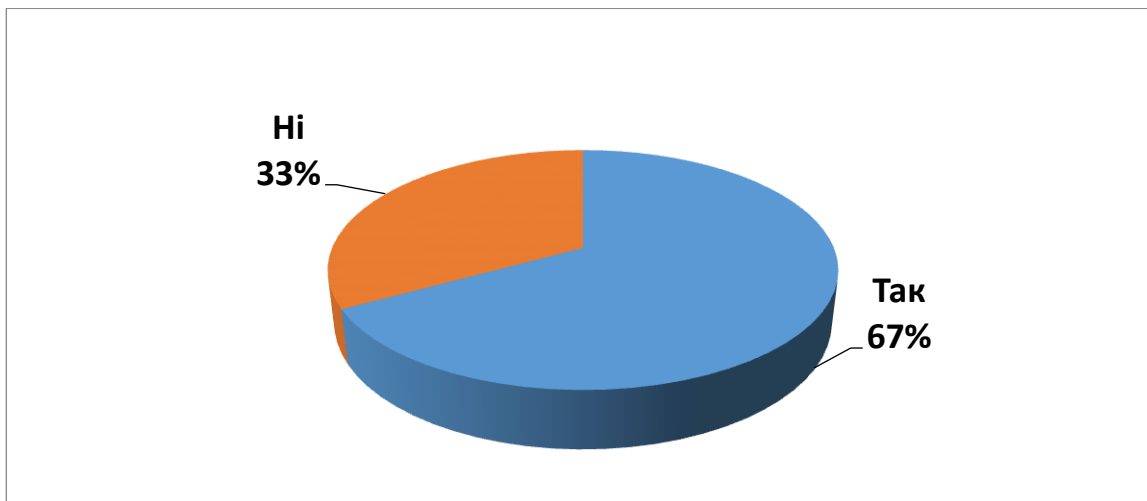

Рис. 2.1. Відповіді студентів на питання «Чи відвідуєте Ви позанавчальні заходи, які проводяться у вашому закладі освіти?»

Тільки 52% респондів, що здобувають фах педагога професійного навчання мають власний досвід участі у різних формах позанавчальної роботи після закінчення школи.

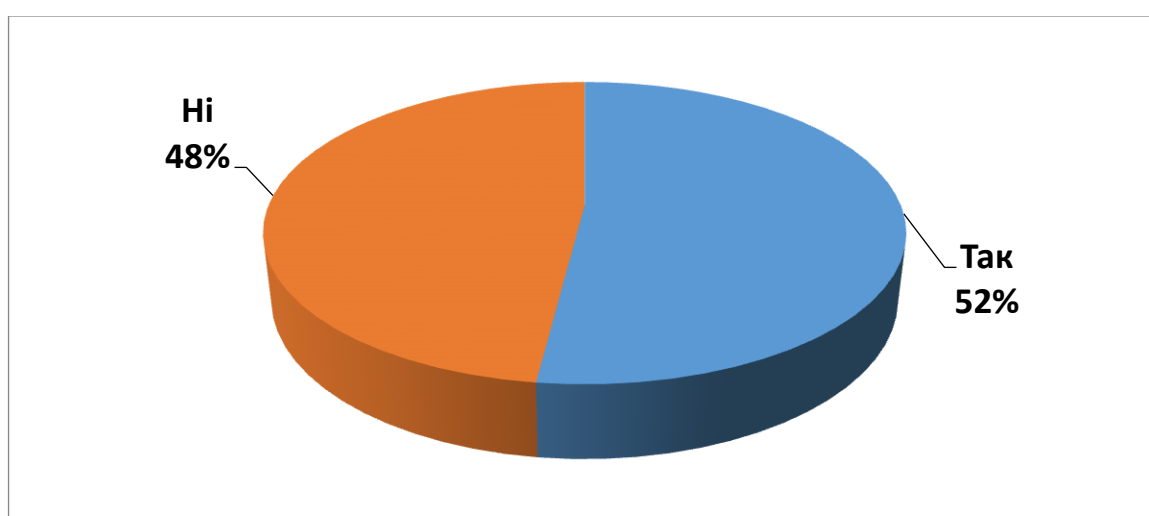

Рис.2.2. Відповіді студентів на питання «Чи відвідуєте (відвідували) Ви гуртки, клуби, студії, тощо після закінчення школи?»

Вкрай важливо, що майже всі респонденти відмічають важливість позанавчальної роботи (рис 2.3.).

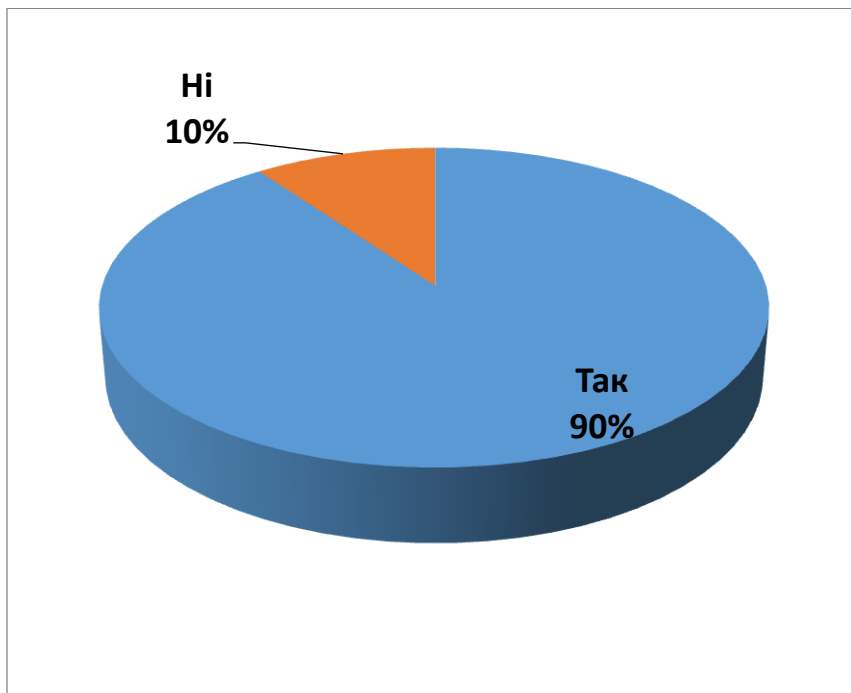

Рис.2.3. Відповіді студентів на питання «Чи важлива, на Ваш погляд, позанавчальна робота у закладах П(ПТ)О?»

73% здобувачів освіти на запитання «Чи впливає участь у конкурсах, гуртках технічної творчості, предметних тижнях, декадах, тощо на Вашу готовність до організації позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О?» сказали «так».(мал. 2.4.).

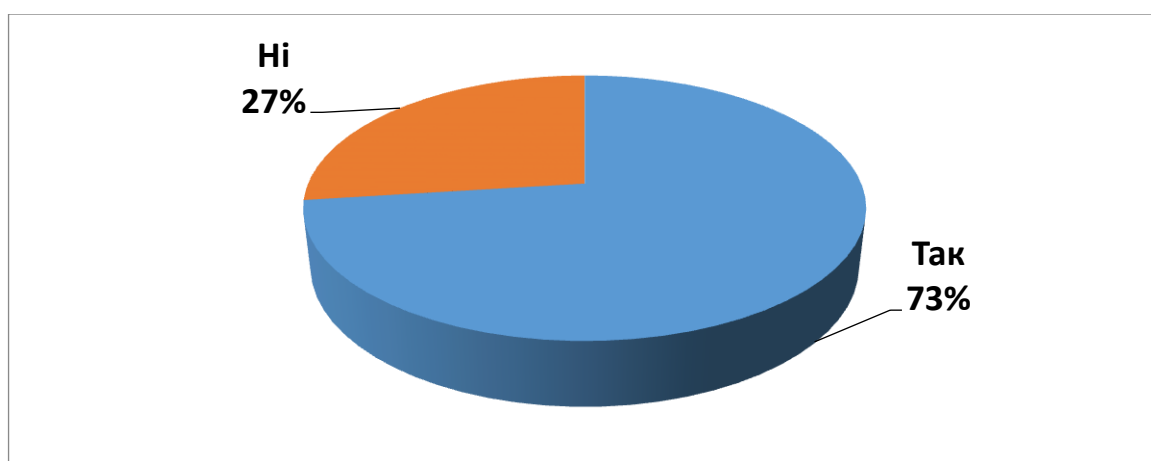

Рис.2.4. Відповіді респондентів на питання «Чи впливає участь у конкурсах, гуртках технічної творчості, предметних тижнях, декадах, тощо на Вашу готовність щодо організації позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О?»

Тільки 60% майбутніх педагогів професійного навчання дали позитивну самооцінку особистої підготовленості до організації такого виду роботи з учнями П(ПТ)ЗО (рис. 2.4.).

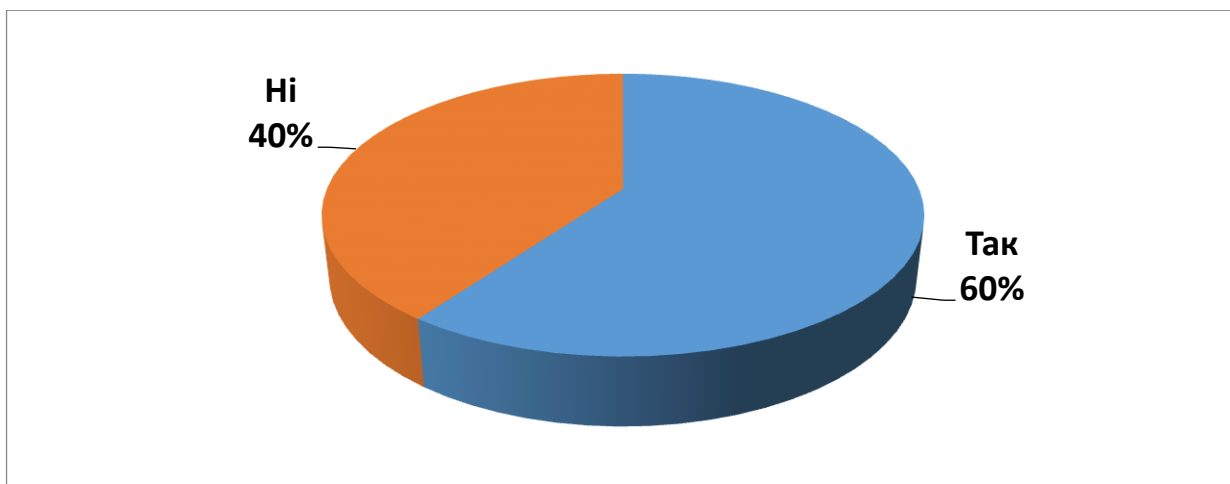

Рис.2.4. Відповіді студентів на питання «Чи підготовлені Ви, на Ваш погляд, до організації позанавчальної роботи з учнями П(ПТ)ЗО?»

Щоб підтвердити попередні відповіді нами спроектоване наступне питання опитування «Яким гуртком у П(ПТ)ЗО Ви б змогли керувати (вкажи назву і короткий зміст)?». На це питання ми не отримали жодної повної відповіді.

Таким чином, за результатами опитування робимо висновок про те, що здобувачі освіти за спеціальністю 015 Професійна освіта хоча і розуміють важливість позанавчальної роботи зі здобувачами освіти П(ПТ)ЗО, але не мають достатньої підготовки для її організації та здійснення. Аналіз ОПП та навчального плану за ОС «магістр», показав, що підготовка педагогів професійного навчання до позанавчальної діяльності й на цьому етапі триває.

У плані нашого дослідження заслуговує уваги дисципліна «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» (додаток Ж). Метою навчальної дисципліни чітко спрямована на формування педагогічної компетентності – здатності організації і здійснення позанавчальної роботи зі слухачами, учнями закладів П(ПТ)О, необхідної для успішної у майбутньому фахової діяльності у закладах П(ПТ)О педагогів професійного навчання та їх подальшого професійного саморозвитку.

Вивчення дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» передбачає вирішення наступних завдань:

засвоєння нормативних документів, регламентуючі організацію позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О; теоретичних засад організації виховної роботи; оволодіння динамічними вміннями пов'язувати теоретичні аспекти з організації позанавчальної роботи з педагогічною практикою, планування, розробки виховних заходів, виконання функцій класного керівника, здійснення гурткової роботи.

Вихідні навчальні компетентності:

Компетентності набуті здобувачами вишів під час вивчення дисциплін: професійна педагогіка, психологія праці, МПН.

Основні навчальні компетентності згідно до вимог ОПП:
Інтегральні:

Виражаються у здатності до розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблем в освітній галузі чи під час навчання, що проєктує необхідність використання певних технологій і методів педагогічної науки.

Загальні:

Здатність утверджувати патріотизм, загальнолюдські цінності, повага як до національних (своєї країни) так культур інших країн цінностей.

Здатність, готовність дотримання норм етичної поведінки стосовно не тільки інших людей, але природних середовищ, комунікабельність, адаптивність.

Здатність дотримання здорового способу життя, правил життєдіяльності, реалізація екологічної грамотності.

Здатність аналізувати процеси та проблемні ситуації та діяти свідомо, соціально-відповідально.

Здатність до комунікації різних форм (письмова, усна) державною мовою, використання в освітній та виробничійсфері іноземних мов.

Здатність до мислення (абстрактного), аналізування та синтезування інформації, вміння встановлювати логічні зв'язки, виявляти функціональні залежності.

Здатність до саморозвитку, навчання та самовиховання впродовж життя.

Здатність до цифрової взаємодії.

Здатність практично застосовувати знання.

Здатність до використання інновацій (інформаційно- комунікаційних) технологій під час вирішення професійних завдань.

Здатність адаптуватися та обґрунтовано діяти в незнайомих ситуаціях.

Фахові:

Здатність до системного аналізу педагогічної системи організації позанавчальної роботи.

Здатність аналізувати та розробляти цілі позанавчальної роботи в умовах закладів професійної освіти.

Здатність здійснювати аналіз позанавчальної роботи в умовах закладів професійної освіти з метою формування її змісту, вибору оптимальних технологій.

Здатність самостійно розробляти навчально-методичну документацію з організації поза навчальної роботи.

Здатність до реалізації проєктної діяльності, обираючи вербальні та невербальні засоби спілкування, управляючи пізнавальною діяльністю здобувачів освіти.

Здатність до узагальнення, продукування оригінальних, творчих ідей щодо вирішення ситуацій.

Здатність до впровадження програмного забезпечення процесу освіти.

Здатність взаємодіяти з суб'єктами процесу освіти, налагодження контактів в учнівському колективі, розв'язувати конфліктні ситуації, до стриманості, володіння емоціями.

Здатність до здійснення діяльності згідно до норм.

Здатність проєктувати траєкторію власного самовдосконалення.

Зробимо висновок, що вивчення зазначеної дисципліни й спрямоване на узагальнення знань здобувачів освіти щодо науково-теоретичних засад позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О та спрямоване на покращення їх підготовки до цього виду діяльності.

Звернемо увагу й на важливість підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи впродовж педагогічних практик.

Проходження практик є обов'язковою складовою процесу фахової освіти і передбачено у структурі навчальних планів:

- освітній ступінь «бакалавр» – це технологічна та навчально-залікова (на робочому місці МВН) практики;
- освітній ступінь «магістр» – це педагогічна практика в П(ПТ)ЗО на робочому місці викладача, дослідницька з проблем магістерської роботи та педагогічна у вищому закладі освіти на робочому місці викладача.

Під час проходження практик у майбутніх освітянських фахівців формується здатність до планування та проєктування виховних заходів, до міжособистісного спілкування, засвоюються сучасні методи, організаційні форми виховної роботи.

У система завдань для студентів ОС «бакалавр» на період практики включено:

- участь у виховній роботі зі слухачами, учнями групи та планування виховної роботи на період практики;
- проєктування та проведення різноманітних видів і форм роботи з різних напрямів виховання: фізичного, трудового, економічного, екологічного, естетичного, патріотичного, правового, морального виховання з позиції комплексного підходу до виховання особистості відповідно до плану роботи ЗП(ПТ)О;
- проведення залікових виховних заходів;
- проєктування участі у батьківських зборах;
- відвідування та аналіз позакласних заходів.

Програмою практики ОС «магістр» передбачається:

- участь в організації індивідуальної, групової та масової виховної роботи з учнями закріпленої групи;
- відвідування, аналіз і ведення протокольних записів виховних заходів, що проводять викладачі та студенти-практиканти;

- проектування та проведення виховних заходів зі здобувачами освіти, що отримують робітничий фах і фахівцями сільськогосподарського виробництва;
- підготовка та проведення залікового професійно орієнтованого виховного заходу;
- виконання поточної роботи класного керівника:
- робота з батьками;
- контроль успішності учнів;
- облік відвідування занять учнями;
- чергування в гуртожитку тощо [48].

Аналіз наукових доробок підкреслює важливість в освітньому процесі особистісно-орієнтованих технологій, за якими кожний здобувач освіти має змогу повірити у власні сили; має змогу розвивати свої індивідуальні здібності; формуються навички певного виду діяльності; вони сприяють розвитку критичного мислення та інших професійно важливих для педагогів професійного навчання якостей особистості. Зазначимо, що останні десятиліття в розвинених країнах світу актуалізувалася завдання формування активної, ініціативної, зацікавленої позиції здобувача освіти, тобто стає все більш актуальною проблема підготовки для цього майбутніх освітянських кадрів.

Процес підготовки до певного виду діяльності є більш ефективним, коли проявляються наступні характеристики навчального співробітництва викладача зі студентом:

1. викладачеві не доцільно давати готові зразки та визначення, адже тільки тоді є пошук нового у їх навчально-пізнавальній роботі;
2. навчальне співробітництво передбачає активну позицію студента;
3. якщо створено ситуацію самостійного пошуку розв'язання, тоді студент здатний акцентувати свої зусилля на пошуку тих знань, яких йому бракує для знаходження способів розв'язання завдання

[22].

У зв'язку з цим проявляється проблема модифікації традиційного навчання, його перетворення на основі ідей поваги до особистості здобувача освіти, партнерства, співпраці, діалогу, диференціації освіти

Стають найбільш актуальними методи, засновані на використанні активних технологій у процесі навчання. Їх основне завдання полягає в підвищенні ефективності освітнього процесу за рахунок посилення інтересу здобувачів освіти до занять, що набувають емоційного забарвлення.

Звернемося до короткої характеристики нетрадиційних організаційних форм та технологій організації освітнього процесу у виші.

Перш за все ми проаналізували підходи до різновидів нетрадиційних лекцій, адже закон України «Про вищу освіти» констатує, що лекція – основний вид занять у ВЗО. Серед нетрадиційних лекцій наразі знайшли поширення: лекції-прес-конференції; дуальні лекції; лекції провокації; інтерактивна лекція тощо.

У процесі проведення лекції-прес-конференції на початковому етапі лектор-викладач пропонує студентам задавати йому запитання з нової теми у письмовій формі. Кожен здобувач освіти повинен може упродовж короткого часу сформулювати найцікавіші для нього запитання, зафіксувати відповіді й передати педагогові. Потім викладач впродовж 3-5 хвилин класифікує запитання і переходить до викладання основної частини лекції. У процесі розкриття навчального матеріалу за темою намагається розкрити відповіді на кожне з отриманих питань. Завершуючи лекцію, лектор підсумовує оцінює запитання, як відображення знань, зацікавленості здобувачів освіти.

Одна з цілей лекції-прес-конференції, коли закінчується вивчення теми – провести рефлексію у вигляді підсумування лекційної роботи з врахуванням студентських питань.

Проаналізуємо особливості проведення інтерактивної лекції, під час такої лекції впроваджується технологія зворотного зв'язку. Впродовж всієї інтерактивної лекції відбувається активний діалог з аудиторією.

Науковообґрунтовано, що така активна взаємодія проектує краще засвоєння знань, адже багатократно підвищується рівень розумової активності студентів.

Проводиться виклад певного змісту чи описується певна проблема, а студентам ставляться кілька контрольних запитань.

Викладом може ставитися запитання і пропонуватися декілька відповідей, але лише одна з них є правильною. Коли 80% студентів обирають саме правильну відповідь, то можна переходити до наступного запитання. Якщо – менше 50 і відсотків, то доцільно повернутися до роз'яснення навчального матеріалу.

Проведення зазначеної лекції можливе за допомогою поєднання технічних засобів навчання (комп'ютеризація) зі звичайними традиційними засобами. Така лекція-бесіда переносить навантаження у процесі відповідей на запитання на самих здобувачів освіти. Викладач пояснює сам. навчальний матеріал, якщо ніхто зі здобувачів освіти не дав правильної відповіді.

У процесі підготовки і проведення інтерактивної лекції доцільно заздалегідь підготувати здобувачів освіти.

Отже під час нетрадиційних лекцій здобувачі освіти знаходяться у становищі активних учасників освітнього процесу; це дозволяє значно підвищити якість подання навчального матеріалу; що забезпечує формування компетентностей; формуються ціннісні орієнтації, як здатності у майбутньому співпрацювати з майбутніми кваліфікованими робітниками у процесі позанавчальної роботи.

Педагогічний досвід, підтверджений науковими розвідками, засвідчив про ефективний вплив на якість освітнього процесу, коли практичні заняття проводяться у формі гри.

Дидактичні ігри широко використовуються в педагогічній практиці, поряд з іншими підходами [25]. Вони містять в собі освітні цілі і завдання, методи, засоби, прийоми, форми. Гра такого виду є педагогічним комплексом, що поєднує в собі функціональне завдання, відібраний і перероблений зміст навчального матеріалу, ігрові методи і форми навчання.

Ігри в освітньому процесі складають свого роду сплав, взаємо поєднання гри і навчання, моменти процесу навчання, що включають в себе ігрові дії. При їх використанні активізується навчальна діяльність по імітації, моделювання досліджуваних явищ, процесів і систем [68].

Ігри мають можливість збагачення традиційних методів навчання, одночасно сприяють активізації процесу навчання.

Технологія дидактичних ігор являє собою не що інше, як спеціально організовану діяльність по операціоналізації теоретичних знань, переводу їх в діяльнісний контекст.

П.І. Підкасистий її називає конкретної технологією проблемного навчання. При цьому ігрова навчальна діяльність має важливу властивість: в ній пізнавальна діяльність здобувачів освіти є саморух, оскільки інформація не надходить ззовні, а є внутрішнім продуктом, результатом самої діяльності. Отримана таким чином інформація породжує нову, яка, в свою чергу, тягне за собою наступну ланку, поки не буде досягнутий кінцевий результат навчання [67].

Специфічною особливістю, а також перевагою дидактичної гри як технології навчання є її принципово груповий, а не індивідуальний характер.

Гра як технологія навчання передбачає інтенсивну взаємодію між її учасниками. Оскільки існує така взаємозалежність між членами групи в освоєнні ігрового матеріалу, мета діяльності може бути досягнута тільки спільними зусиллями або групи в цілому, або окремої підгрупи; вироблення рішень і розподіл завдань діяльності можуть здійснюватися тільки колективно.

Якщо в традиційних технологіях навчання ставить певні вимоги із засвоєння змісту кожному здобувачеві освіти без урахування його готовності і здатності здійснити необхідне перетворення, то в дидактичній грі вона набуває статусу методу. Така методична підтримка в організації індивідуальної діяльності робить навчання в грі результативним навіть в тому випадку, коли традиційні технології навчання не дають очікуваного ефекту.

Ігрова діяльність породжує специфічні соціально-психологічні обставини, що мають в собі підвищений педагогічний потенціал. Гра сприяє активізації засвоєння навчального матеріалу діяльності здобувачами освіти, так як:

- засвоєння знань відбувається не за потребою, а за їх бажанням;
- гра сприймається радісно, а це стимулює прихильність до навчального предмета;
- проєктується можливість оцінити себе у порівнянні з іншими;
- створюється атмосфера співробітництва всього колективу і здорового змагання;
- здобувачі освіти прагнуть самостійно подолати труднощі;
- надається можливість встановлення міжпредметних зв'язків;
- гра має психотерапевтичної можливості і т.д.

Складовими методів є прийоми, які у процесі практичних занять створюють можливості для використання в освітньому процесі різноманітних ігрових прийомів.

Проведений аналіз наукових праць, педагогічного досвіду дозволяють виділити найбільш використовувані: «Навчаючи – вчуся», , «Мікрофон», «Ток – шоу», «Робота в парах», «Займи позицію», «Ажурна пилка», «Мозковий штурм», «Розігрування правової ситуації в ролях», «Акваріум», «Коло ідей», тощо. Вкраплення елементів інтерактиву під час використання зазначеного підходу розвиває у здобувачів освіти організаторські, лідерські якості, які так важливі проєктуючи позанавчальну роботу з учнями.

Ефективним методом колективного обговорення є «мозковий штурм». під час впровадження в освітній процес зазначеного методу передбачається, що будуть здійснюватися обговорення на основі висловлювання думок та їх обговорення.

Правила:

- усі учасники мають запропонувати на свій розсуд усі ідеї вирішення висунутої проблеми, характерно, що розглядатимуться і найфантастичніші ідеї;
- має бути фіксатор усіх ідей. Фіксація може здійснюватися різними шляхами, це залежатиме від наявних засобів навчання.

Коли назбирається ціла низка запропонованих ідей доцільно зробити їх класифікацію.

Застосовуючи технологію «мозкового штурму» необхідно:

- висловувати побільше ідей, спрямованих на вирішення проблеми;
- приймати до уваги усі ідеї;
 - кожен подає багато власних ідей, але у той же час дослухається до ідей інших;
 - не дозволяється на етапі подання ідей їх критикувати.

Практика засвідчила ефективність методу «займи позицію». Його впровадження проєктує можливість висловитися кожному учаснику, вчить демонструючи різні ідеї, слухати інших, вміти обґрунтовувати власну позицію.

Порядок проведення:

- викладач формує проблему і організовує аудиторію висловитися щодо її вирішення;
- позиції записуються на плакатах;
- студенту потрібно стати в групу студентів біля плакату, де співпадає його точка з точкою зору інших;
- студенти обґрунтовують власні позиції.

Зазначимо, що у процесі обговорення можна міняти свою точку зору.

Знайшов запровадження у педагогічну практику метод «акваріум». Після того як викладач розподілив учасників на декілька груп вони знайомляться із змістом завдань та необхідною інформацією. Певна група займає центр аудиторії, утворюється немовби внутрішнє коло, тобто «акваріум». Ця група розпочинає обговорення запропонованої викладачем проблеми. Інші учасники спостерігають за обговоренням.

Порядок обговорення:

- прочитати ситуацію;
- дискусійно обговорити;
- спільне рішення.

Цю роботу займає до п'яти хвилин.

Потім педагог ставить іншим групам запитання:

«Погоджуєтесь чи ні?»

«Думка достатньо аргументована?»

Центральне місце по черзі займають усі групи. Методичний прийом «Мікрофон» створює можливість кожному учаснику освітнього процесу висловлювати думку!

Правила, які необхідно дотримуватися за методом «Мікрофон»:

- говорить тільки учень, кому дається «символічний» мікрофон;
- відповіді слухають без коментарів;
- усі уважно мають слухати.

Гра «хто швидше». Здобувачі освіти отримують пакет, де на окремих аркушах написаний зміст операцій, наприклад з ремонту двигуна. Треба розмістити назви операції у послідовності усунення неполадок, що розглядаються.

Методичний прийом «знайди помилку». Учасники шукають помилку у послідовності певного технологічного процесу.

Методичний прийом «допиши декілька рядків». Треба закінчити послідовність виконання технологічної операції.

Отримання навичок публічного виступу допомагає впровадження методу «Ток-шоу».

Викладач є ведучим:

- оприлюднюється тема дискусії;
- гості оприлюднюють свої позиції;
- глядачі ставлять питання з коментуванням;
- гості лаконічно відповідають;
- ведучий коригує дискусією [15].

Не менш важливими для освітнього процесу є залучення педагогів професійного навчання в умовах вишу до виконання самостійної роботи, у зміст якої входить вивчення досвідом організації позанавчальної, а також написання ними навчально-дослідних робіт за тематикою, пов'язаною з позанавчальною роботою у закладах П(ПТ)О.

2.2. Експериментальне дослідження методичних засад підвищення ефективності вивчення навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти»

Наше дослідження певним чином обмежене у часі. Тому розглянемо шляхи підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи під час вивчення «Позанавчальної роботи у закладах професійної освіти».

У вищевикладеному матеріалі було визначено, що однією умовою підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи є формування у них у процесі усього освітнього процесу позитивного ставлення та пробудження прагнення до набуття компетентностей з організації позанавчальної роботи на основі розуміння її важливості в освітньому процесі. Студенти мають усвідомлювати важливість позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О. Необхідно формувати у педагогів професійного навчання стійкої мотивації до такої діяльності в умовах вишу.

Також вкрай важливим є набуття здобувачами освіти систематизованих знань з організації та здійснення позанавчальної роботи.

У студентів має бути сформована здатність до виконання такої роботи, тобто вони повинні володіти певними уміннями та навичками.

Під час експериментального дослідження важливим є питання критеріальної бази.

Критерії – ознаки, завдяки яким відбувається оцінка, визначення або класифікація явища чи процесу.

Розробка і практичне застосування критеріїв – одна з важливих проблем для визначення рівня підготовки майбутніх фахівців. Для кожної науки досить важливим є питання про критерії, якими можна керуватися при оцінці педагогічних процесів і явищ. Тільки при наявності таких критеріїв можна зробити висновок про бажані, найкращі результати педагогічного впливу [55].

Серед критеріїв нами був виділений мотиваційний, що пов'язаний з проявом інтересу до позанавчальної діяльності;

когнітивний, що характеризувався рівнем засвоєння знань щодо змісту, принципів, організаційних форм, методів, засобів позанавчальної роботи;

операційно-діяльнісний – рівень набуття педагогами професійного навчання практичних умінь і навичок організації позанавчальної роботи.

На основі вище вказаних критеріїв спроектовані рівні підготовки педагога професійного навчання за спеціальністю 015. Професійна освіта до позанавчальної роботи – високий, достатній та початковий.

Високий рівень характеризується:

проявом інтересу до майбутньої професії, усвідомленням необхідності позанавчальної роботи з учнями;

знанням організаційних засад та змісту позанавчальної роботи, шляхів використання сучасних інноваційних форм, методів, засобів під час її організації;

володінням уміннями здійснення позанавчальної роботи.

Достатній рівень підготовки педагогів професійного навчання до здійснення позанавчальної роботи:

усвідомленням необхідності позанавчальної роботи з учнями;

знанням організаційних засад та змісту позанавчальної роботи;

володінням частковими уміннями здійснення позанавчальної роботи.

Початковий рівень:

відсутністю сталого інтересу до позанавчальної роботи з учнями;

не повним знанням організаційних засад та змісту позанавчальної роботи;

не достатнім рівнем володіння уміннями самостійного здійснення позанавчальної роботи.

Визначивши нашу дослідницьку позицію щодо критеріїв та рівнів підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до здійснення позанавчальної роботи, подальша робота полягала у дослідженні здобувачів освіти експериментальної та контрольної груп, щодо рівнів їх підготовки до здійснення даного виду діяльності.

Для отримання достовірних результатів дослідження були визначені

експериментальні та контрольні групи, що знаходились порівняно в однакових умовах. У експериментальну групу ввійшло 15, а в контрольну – 16 студентів ГНПУ імені Олександра Довженка (факультет технологічної і професійної освіти).

Для виявлення ставлення майбутніх викладачів професійного навчання до майбутньої професійної діяльності, рівня прояву інтересу до позанавчальної роботи, усвідомлення її необхідності проведення та ін. серед студентів обох груп було проведено анкетування.

Оцінювання здатності студентів проектування та здійснення позанавчальної роботи проводилося за допомогою проведення самостійної роботи, у зміст якої були включені тести та педагогічні задачі.

Зупинимось на аналізі отриманих даних у контрольній та експериментальній групах на констатувальному етапі експерименту.

Узагальнюючи результати можна стверджувати, що тільки біля 20-30 % студентів проявляють сталий інтерес до майбутньої педагогічної діяльності.

Можна констатувати, що не всі майбутні педагоги професійного навчання остаточно визначилися в тому чи будуть вони пов'язувати свою життєдіяльність з системою освіти.

Відповідаючи на питання – в чому вони вбачають привабливість педагогічної праці, 40 % – підкреслили в тому, що на майбутнє сподіваються, що держава забезпечить педагогів гарним соціальним пакетом; 10 % – влаштовує режим роботи; 8 % – дозволяє спілкуватися з молоддю; 2 % вказали, що це цікава, творча професія. Інші зазначили, що це не цікава для них професія.

На думку опитаних студентів педагогічна праця потребує постійного самовдосконалення, але переважна більшість із них вважає, що за умов сучасності праця викладача суспільством недостатньо оцінена.

Привертає до себе увагу те, що лише 10 % опитаних майбутніх педагогів професійного навчання виділяє позанавчальну роботу як одну з основних напрямів його майбутньої діяльності. Зокрема, жодний студент не може повністю спроектувати який гурток він міг би організувати на майбутньому

робочому місці.

Таким чином, проведений аналіз показав у студентів недостатню мотивацію до майбутньої професії.

Зазначимо, що аналіз засвідчив, що рівень прояву інтересу до позанавчальної роботи, а також рівень здобутих знань, умінь у здобувачів освіти експериментальної та контрольної групи наближено однаковий.

На константувальному етапі серед студентів експериментальної групи – 11 % мали високий рівень підготовки до позанавчальної роботи, 54 % – середній, 35 % – початковий. Серед студентів контрольної групи – 16 % високий, 49 % – середній, 35 % – початковий (рис. 2.2-2.3.).

Таким чином було виявлено, що кількість студентів з початковим рівнем підготовки до організації позанавчальної роботи досить значна. Для більшості студентів характерний середній рівень.

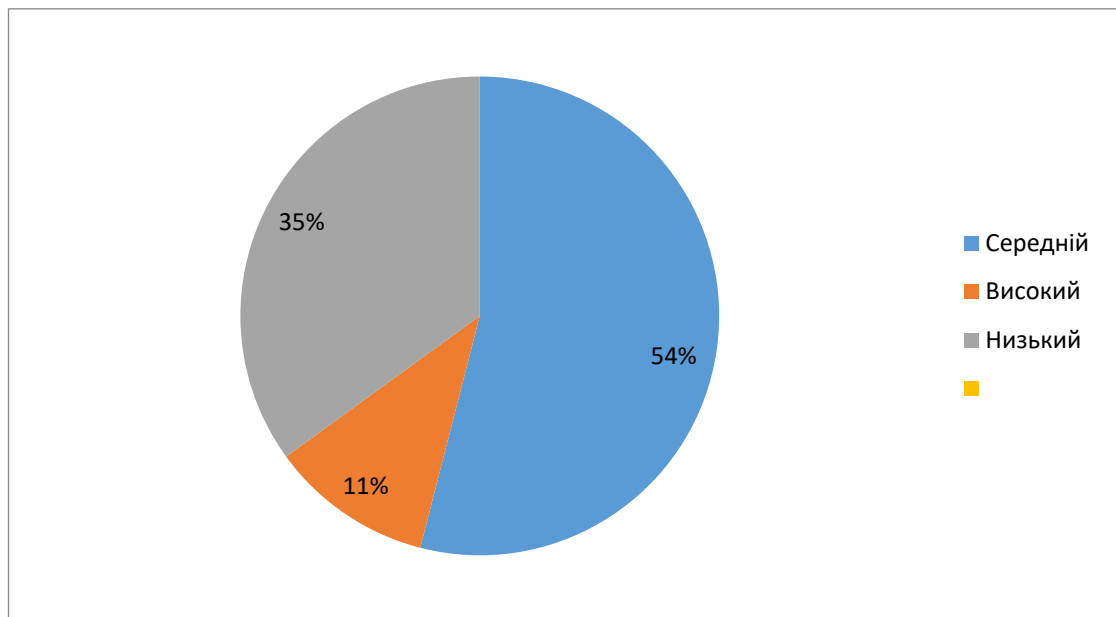

Рис. 2.2. Кількісні показники рівнів підготовки студентів до позанавчальної роботи на константувальному етапі експерименту (експериментальна група)

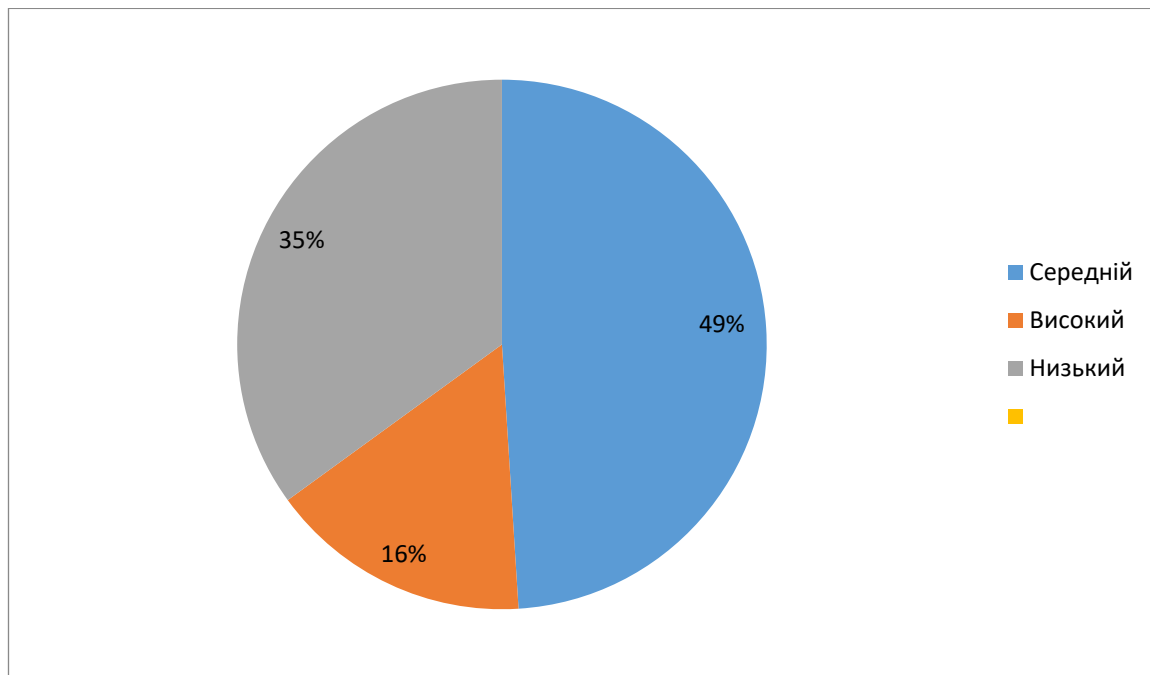

Рис. 2.3. Кількісні показники рівнів підготовки студентів до позанавчальної роботи на константувальному етапі експерименту (контрольна група)

Під час проведення дослідження освітній процес у контрольній групі відбувався без введення з нашого боку якихось умов чи обмежень. У той час як під час проведення формувального етапу експерименту в освітній процес зі здобувачами експериментальної групи під час викладання дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» були внесені зміни до методичних рекомендацій до практичних та самостійних робіт з метою:

формування мотивації до педагогічної діяльності, що пов'язано з відчуттями успішності та задоволення її виконання;

засвоєння методичних знань щодо змісту навчання, дидактичних принципів, організаційних форм, методів, засобів здійснення позанавчальної роботи;

набуття творчих практичних навичок, умінь з організації позанавчальної роботи.

Зокрема, вивчення теми практичного заняття «Методика проведення виховних заходів» було спрямоване не лише на закріплення знань щодо технологій виховної роботи з майбутніми кваліфікованими робітниками, але й на формування здатностей до їх організації та проведення у позаурочний час. У

завдання до самопідготовки було включено засвоєння змісту етапів організації та проведення виховних заходів:

- 1) Технологія проведення етапу цілеспрямування;
- 2) Технологія колективного планування виховного заходу;
- 3) Технологія підготовки (організації) виховного заходу;
- 4) Технологія безпосереднього проведення виховного заходу;
- 5) Технологія підбиття підсумків та оцінювання результатів заходу;
- 6) Технологія організації післядії.

Після цього група за допомогою технології методу мозкового штурму визначалася тема виховного заходу для проектування його проведення у формі дидактичної гри за наступним планом:

Підготовчий етап: розподілення ролей між учасниками гри – групи «класних керівників», «учнів», «експертів»; вивчення інструкцій; опрацювання рекомендованої літератури; складання програми дій кожним з учасників гри; консультації з викладачем.

Практична реалізація гри: «класний керівник» проводить «виховний захід» за згідно сценарієм; «учні» отримують інструкції своєї поведінки під час гри; експерти, їх кількість не обмежується, фіксують хід виховного заходу і здійснюють його аналіз.

Заключний етап (аналітичний): виступ самоаналіз «класного керівника»; аналіз дій «класного керівника» та «учнів» «експертами»; «обґрунтування «учнів» своєї поведінки; підведення підсумків гри (виступ викладача).

Також кожному з учаснику гри були розроблені інструкції.

Інструкція класному керівнику:

- У процесі виховного заходу користуватися розробленим сценарієм.
- У процесі виховного заходу домогтися активної участі у ньому усіх «учнів».
- Після проведення виховного заходу провести аналіз особистої діяльності.

Інструкція експертам:

Підготувати бланк протоколу аналізу виховного заходу подано зразок, у який можуть вноситися зміни :

Прізвище та ініціали студентів-«класних керівників»

Тривалість заходу _____

Тема _____

Мета

Готовність класного керівника до проведення заходу _____

Готовність учнів проведення заходу _____

Аналіз проведених етапів виховного заходу

Шкала оцінки на ми бралася чотирьохрівнева:

5 балів – високий рівень;

4 бали – достатній рівень;

3 бали – виявляється середній рівень;

2 бали – прояв початкового рівня.

№	Етапи виховного заходу	Кількість балів	
		експерт	самооцінка
I.	Визначення мети, окреслення завдань		
1.1	Обґрунтованість проєктування змісту		
1.2	Чіткість мети, відображення напрямів виховання: врахування інтересів здобувачів освіти; прояв зацікавленості учасників заходу; досяжність окресленої мети в даних конкретних умова ...		
1.3	Компетентність самого освітянина у спроєктованій діяльності: володіння організаторськими здібностями; володіння культурою мовлення; уміння включити здобувачів освіти у процес підготовки.		
2.	Планування виховного заходу		

2.1	Створення мікроколективів для підготовчої роботи		
2.2	Чіткість проєктованого плану проведення заходу		
2.3	Активність здобувачів освіти у плануванні заходу		
2.4	Ступінь розуміння кожним учасником своєї ролі у проведенні заходу		
3.	Організація підготовчої роботи виховного заходу		
3.1	Чіткість у розподілі завдань мікрогрупам		
3.2	Ступінь активності здобувачів освіти у підготовці заходу		
3.3	Прояв допомоги з боку педагога		
4	Проведення виховного заходу		
4.1	Оцінка поведінки учасників заходу : активність здобувачів освіти; зацікавленість здобувачів освіти; прояв ініціативи здобувачів освіти; ступінь самостійності здобувачів освіти; рівень емоційності здобувачів освіти; дисциплінованість й відповідальність; культура поведінки і спілкування учасників заходу.		
4.2	Оцінювання змісту заходу: науковість; доступність; актуальність; професійна спрямованість; оригінальність; естетичність.		
4.3	Оцінювання діяльності учасників заходу: Педагог: компетентність; демократичність у спілкуванні; емоційність, виразність мовлення; зовнішній вигляд, міміка й жести.		

5	Підведення підсумків, рефлексія		
5.1	Точка зору здобувачів освіти		
5.2	Всебічність аналізу		
5.3	Досягнення мети і завдань		
5.4	Дієвість виховного впливу на здобувачів освіти		
5.5	Не заорганізованість заходу		
6.	Післядія		
	Доцільність проведення		
	Корекція на майбутнє		
Загальна оцінка			
Загальні рекомендації			

Під час «виховного заходу» експерти мають проводити фіксацію діяльності «класного керівника» і «учнів» у протоколі аналізу виховного заходу.

На основі заповненого протоколу «виховного заходу» проаналізувати його з точки зору успішності окремих етапів і в цілому. Надати пропозиції щодо покращення виховної роботи «класного керівника».

Щодо поведінки учнів, кожен студент мав спроектувати свої дії під час заходу, але заздалегідь підібравши для своєї ролі психолого-педагогічну характеристику на учня, вибудувавши потім його модель поведінки впродовж усього виховного заходу.

Одним із видів позанавчальної роботи є гурткова робота. Вважаючи, що підготовка педагога професійного навчання має включати здатність до організації і проведенні гурткової роботи для контрольної групи нами були розроблені методичні рекомендації до практичного заняття на тему: «Організаційні засади та методика проведення гурткових занять з учнями закладів професійної (професійно-технічної) освіти». Мета була окреслена, як засвоєння відомостей щодо організації і проведення гурткових занять з майбутніми кваліфікованими робітниками.

Зміст теми:

- Провести аналіз орієнтовної структури гурткового заняття.
- Визначити профіль гурткового заняття, за яким може бути організоване заняття з майбутніми кваліфікованими робітниками з урахуванням професійної спрямованості.
- Розробити план-конспект гурткового заняття. Провести фрагмент розробленого гурткового заняття.

У підготовчу роботу було включення опрацювання наступних питань:

Гурток як основна форма організації навчально-виховної діяльності учнів у позанавчальний час.

Вимоги до гурткових занять (дидактичні, психологічні, організаційні).

Типи та структура гурткових занять їх порівняльна характеристика.

Підготовка керівника гуртка до проведення занять.

Етапи та зміст підготовки.

Індивідуальна робота з гуртківцями.

Під час практичного заняття здобувачі освіти мали проаналізувати завдання самопідготовки; визначитись із профілем гурткового заняття, за яким може бути організоване заняття з майбутніми кваліфікованими робітниками з урахуванням професійної спрямованості; визначити тему гурткового заняття; розробити план-конспект гурткового заняття із використанням інноваційних технологій.

Захист практичної роботи передбачав проведення фрагменту рольової гри гурткового заняття.

Також до змісту самостійної роботи студентів були внесені завдання вивчення педагогічного досвіду організації позанавчальної роботи.

Враховуючи складність досліджуваної проблеми, адже на підготовку педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи впливає багато факторів, аналіз результатів проведених нами контрольних робіт був використаний як спосіб визначення ефективності запропонованої методики щодо формування когнітивного та операційно-діяльнісного складників такої підготовки.

Для порівняння результатів контрольних робіт окремих груп студентів

виводилась медіанна оцінка.

В табл. 2.1 подані результати статистичної обробки оцінювання контрольних робіт студентів зазначених груп.

Порівняння результатів статистичної обробки даних контрольних робіт (табл. 2.1) показує, що, хоча успішність в усіх групах і складає 100 %, але якісні показники в експериментальних групах вищі, ніж в контрольних.

Різниця медіанних оцінок експериментальних та контрольних груп знаходиться в межах 0,5 бала. Вірогідність різниці складає 0,95-0,99, тобто більше, ніж в 95 випадках із 100 медіанна оцінка в експериментальній групі вища, ніж у контрольній.

Таблиця 2.1

Узагальнені результати контрольних робіт

Група	Назва груп	Кіл ькість сту дентів гру пи	Частота рівнів навчальних досягнень			Мед іанна оцін ка
			F в	F с	F н	
Е	Конт рольна	16	3	7	6	3,7 9
	Експе риментальна	15	6	7	2	4,2 9

Таким чином, порівняльний аналіз результатів проведених контрольних робіт показує ефективність запропонованої методики, щодо сформованості у студентів умінь розв'язувати педагогічні задачі, розробляти плани-конспекти виховних заходів та гурткових занять, тощо. Що у свою чергу свідчить про вплив запропонованої методики на підготовку майбутніх педагогів

професійного навчання до позанавчальної роботи.

Також на заключному етапі експерименту були визначені рівні підготовки до позанавчальної роботи студентів контрольної та експериментальної груп.

На рис. 2.4-2,5 показано процентне співвідношення рівнів підготовки до позанавчальної роботи студентів контрольної та експериментальної груп.

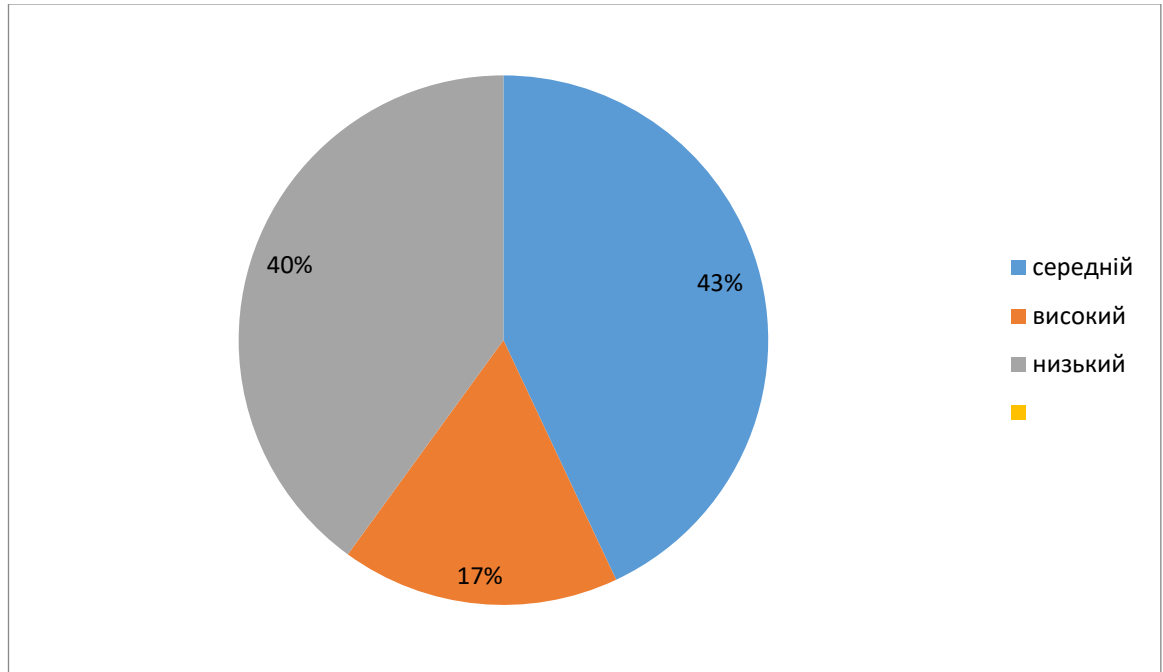

Рис. 2.4. Розподіл за рівнями підготовки до позанавчальної роботи студентів контрольної групи на заключному етапі експерименту

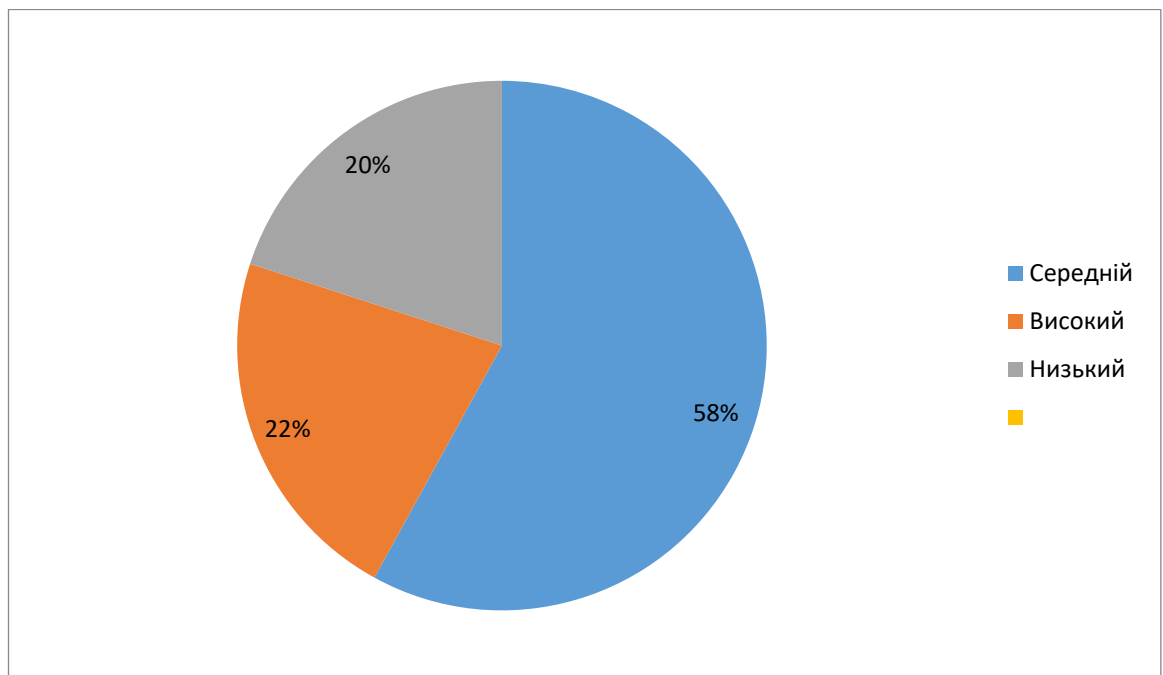

Рис. 2.5. Розподіл за рівнями підготовки до позанавчальної роботи

студентів експериментальної групи на заключному етапі експерименту

Аналіз рівнів підготовки до позанавчальної роботи студентів показує, що в експериментальних групах спостерігається більш суттєве збільшення кількості майбутніх педагогів професійного навчання із високим рівнем та зниження кількості з початковим.

Також комплексний аналіз доводить, що у студентів експериментальної групи у порівнянні з контрольною підвищились активність, зацікавленість педагогічною діяльністю, з'явилося більш виражене прагнення до самовдосконалення для майбутньої позанавчальної роботи з учнями. Спостереження показало, що студенти експериментальної групи прагнуть реалізувати більш творчий підхід до проведення виховних заходів.

Одже, проведене дослідження свідчить, що запропонована методика сприяє підвищенню рівня підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи.

Висновки до другого розділу

Студенти мають усвідомлювати важливість позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О. Необхідне формування у них стійкої мотивації до такої діяльності, позитивного ставлення та пробуджувати прагнення до набуття компетентностей з організації позанавчальної роботи на основі розуміння її важливості в освітньому процесі.

Також умовами підготовки фахівця до певного виду діяльності є оволодіння не тільки необхідними для цієї діяльності знаннями, але й здатність використовувати їх на практиці.

Аналіз навчальних планів, ОПП підготовки педагогів професійного навчання ОС «бакалавр» дозволяє зробити висновок, що навчальні дисципліни МПН та професійна педагогіка мають найбільші можливості для підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи.

Але крім засвоєння теоретичних відомостей для підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи дуже важливим є набуття ними досвіду такої роботи, вкрай важливим є набуття досвіду особистої участі в організації позанавчальної роботи.

Аналіз ОПП та навчального плану за ОС «магістр», показав, що підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до позанавчальної діяльності й на цьому етапі триває.

У плані нашого дослідження заслуговує на увагу дисципліна «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти».

Метою навчальної дисципліни чітко спрямована на формування педагогічної компетентності – здатності організації, здійснення позанавчальної роботи зі слухачами, учнями закладів П(ПТ)О, необхідної для успішної у майбутньому фахової діяльності у закладах П(ПТ)О педагогів професійного навчання та їх подальшого професійного саморозвитку.

Аналіз наукових доробок підкреслює важливість в освітньому процесі особистісно-орієнтованих технологій, за якими кожний здобувач освіти має змогу повірити у власні сили; має змогу розвивати свої індивідуальні здібності; формуються навички певного виду діяльності; вони сприяють розвитку критичного мислення та інших професійно важливих для майбутніх педагогів професійного навчання якостей особистості.

Не менш важливими для освітнього процесу є самостійна робота, у зміст якої входить вивчення досвідом організації позанавчальної роботи у ЗП(ПТ)О, а також написання ними навчально-дослідних робіт за тематикою, пов'язаною з позанавчальною роботою.

Наше дослідження певним чином обмежене у часі. Тому нами розглянуті методичні засади підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи на заняттях з навчальної дисципліни «Позанавчальна робота у професійних закладах освіти».

Серед критеріїв підготовки майбутнього педагога професійного навчання до позанавчальної роботи нами був виділений мотиваційний, що пов'язаний з проявом інтересу до позанавчальної діяльності; когнітивний, що характеризувався рівнем засвоєння знань щодо змісту, принципів, організаційних форм, методів, засобів позанавчальної роботи; операційно-діяльнісний – рівень набуття майбутніми педагогами професійного навчання практичних навичок організації позанавчальної роботи.

На основі вище вказаних критеріїв спроектовані рівні підготовки за спеціальністю 015. Професійна освіта» педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи – високий, достатній та початковий.

На константувальному етапі серед студентів експериментальної групи – 11 % мали високий рівень підготовки до позанавчальної роботи, 54 % – середній, 35 % – початковий. Серед студентів контрольної групи – 16 % високий, 49 % – середній, 35 % – початковий.

Зміст формувального етапу експерименту – в освітній процес зі здобувачами експериментальної групи під час вивчення курсу «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» були внесені зміни до методичних рекомендацій до практичних та самостійних робіт з метою:

формування мотивації до педагогічної діяльності, що пов'язано з відчуттями успішності та задоволення її виконання;

засвоєння методичних знань щодо змісту навчання, дидактичних принципів, організаційних форм, методів, засобів здійснення позанавчальної роботи;

набуття творчих практичних навичок організації позанавчальної роботи.

Порівняльний аналіз результатів проведених контрольних робіт у контрольній та експериментальній групах показав ефективність запропонованої методики, щодо сформованості у студентів експериментальної групи умінь розробляти плани-конспекти виховних заходів та гурткових занять, розв'язувати педагогічні задачі тощо.

Що засвідчує ефективність запропонованої методики щодо підготовки педагогів професійного навчання до позанавчальної роботи в умовах вишу.

ВИСНОВКИ

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи, проведеної в рамках магістерського дослідження на тему «Методичні засади підготовки майбутніх педагогів професійного навчання до організації позанавчальної роботи» дозволяє зробити низку висновків.

Педагоги професійного навчання потребують спеціальної підготовки до організації позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О. Необхідне формування у них педагогічно обґрунтованих уявлень про позанавчальну роботу, її місця і можливостей в розвитку майбутнього кваліфікованого робітника; педагогам професійного навчання потрібна спеціальна методична підготовка в області організації позанавчальної роботи.

Особливість позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О полягає в проектуванні педагогічних технологій, що спрямовані на допомогу здобувачам освіти самореалізуватися, набути фахової компетентності високо рівня.

Аналіз наукових розвідок, педагогічної практики засвідчив, що позанавчальній роботі не приділяється достатньої уваги в освітніх середовищах закладів П(ПТ)О. Адже відсутність систематичності, цілеспрямованого характеру, епізодичність виховних заходів не вирішує проблему зайнятості учнів у позанавчальний час.

Дефініції «позанавчальна» і «позаурочна» розглядаються нами як найбільш широкі та синонімічні, охоплюючі різноманітні види, форми виховної роботи зі здобувачами освіти за межами навчального часу.

Під робочим визначенням позанавчальної роботи ми розуміли цілеспрямовану навчально-виховну роботу зі здобувачами освіти, яку організовують і здійснюють педагоги професійного навчання, органи учнівського самоврядування у вільний від занять час. Метою такої роботи є створення умов для самовиховання, самореалізації, гармонійного розвитку майбутніх фахівців різних галузей виробництва, формування у них професійної компетентності.

Позанавчальна робота у закладах професійної освіти будується на основі добровільності; диференціації діяльності здобувачів освіти за інтересами;

різноманітності сфери спілкування в різностворених колективах. Позанавчальна робота за кількості охоплених учасників розмежується як фронтальна (масова); групова (гурткова); індивідуальна.

Важливе поєднання у формах позанавчальної роботи різноманітні методики впливу на здобувачів освіти. Форми можуть бути словесними (різноманітні зустрічі, конференції, взаємо обмін інформацією, усні (телекомунікаційні) журнали, радіогазети тощо); практичними (екскурсії, спартакіади, як одноденні, так і багатоденні походи, різноманітні олімпіади, конкурси, зокрема фахової майстерності); наочними (музеї, зокрема, віртуальні, художні галереї, різноманітні виставки, зокрема, книжкові, учнівської творчості, тематично представлені стенди тощо). Науковий аналіз сучасної практики організації в умовах закладів П(ПТ)О позанавчальної роботи; історичного і сучасного досвіду підготовки педагогів професійного навчання; врахування сучасних вимог до компетентності педагога дозволяє визначити необхідність спеціальної підготовки педагога професійного навчання до поза навчальної роботи. У них має бути сформована готовність до професійної діяльності в названому спрямуванні.

Методичні засади підготовки освітян закладів П(ПТ)О до проєктування позанавчальної роботи визначаються характеристиками освітнього процесу вишів.

Науковці акцентують увагу на необхідності врахування особливостей видів та організаційних форм занять у вишах. Нами проаналізовано їх особливості, тобто лекцій; практичних, семінарських, лабораторних, індивідуальних занять; консультацій.

У педагогічній практиці існує значна кількість методів. У вишах для підготовки педагогів професійного навчання, зокрема, до проєктування позанавчальної роботи необхідне різнопланове їх поєднання.

Але для реалізації окресленого необхідно дотримання певних умов:

- формування у педагогів професійного навчання позитивного ставлення до набуття компетентностей з організації позанавчальної роботи на основі розуміння її важливості в освітньому процесі;

- оволодіння знаннями організації позанавчальної роботи з майбутніми кваліфікованими робітниками в П(ПТ)ЗО;
- оволодіння здатностями проєктування позанавчальної роботи.

У зміст позаурочної діяльності включені різні форми та методи: секції, учнівські наукові товариства, змагання, пошукові та наукові дослідження, екскурсії, диспути на найактуальніші проблеми сьогодення, конкурси з огляду як на всебічне виховання, так і професійне, виставки творчості, тематично спрямовані вечори, походи, олімпіади, зустрічі з передовиками виробництва, конференції, тощо.

Аналіз педагогічного досвіду розкриває вагоме значення для організації позанавчальної роботи в умовах закладів П(ПТ)О гурткової роботи. Аналіз навчальних планів, ОПП підготовки педагогів професійного навчання ОС «бакалавр» та ОС «магістр» дав змогу акцентувати увагу на висновках про те, що такі навчальні дисципліни як МПН, професійна педагогіка, педагогіка мають найбільші можливості для підготовки педагогів професійного навчання в умовах ВПЗО до організації позанавчальної роботи зі здобувачами освіти закладів П(ПТ)О.

Було визначено місце дисципліни «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти», як узагальнюючої у процесі підготовки педагогів професійного навчання до проєктування позанавчальної роботи.

Під час експериментального дослідження для визначення рівня підготовки педагогів професійного навчання до здійснення позанавчальної роботи нами була визначена критеріальна база.

Серед критеріїв нами був виділений мотиваційний, що пов'язаний з проявом інтересу до позанавчальної діяльності та прагненням до її організації з учнями П(ПТ)ЗО; когнітивний, що характеризувався рівнем засвоєння знань щодо змісту, принципів, організаційних форм, методів, засобів позанавчальної роботи; операційно-діяльнісний – рівень набуття майбутніми педагогами професійного навчання дієвих навичок організації позанавчальної роботи.

На основі вище вказаних критеріїв було спроектовано рівні підготовки за спеціальністю 015. Професійна освіта» майбутнього педагога професійного навчання до позанавчальної роботи – високий, достатній та початковий.

У процесі проведення дослідження освітній процес у контрольній групі відбувався без введення з нашого боку якихось умов чи обмежень. У той час як на цьому ж етапі експерименту в освітній процес зі здобувачами експериментальної групи викладаючи дисципліну «Позанавчальна робота у закладах професійної освіти» внесились зміни до методичних рекомендацій до практичних та самостійних робіт з метою:

пробудження інтересу до педагогічної діяльності, що базується на відчуттях успішності та задоволення її виконання;

засвоєння методичних знань щодо змісту навчання, дидактичних принципів, організаційних форм, методів, засобів здійснення позанавчальної роботи;

набуття творчих практичних навичок проєктування позанавчальної роботи.

Аналіз рівнів підготовки до позанавчальної роботи студентів показує, що в експериментальних групах спостерігається більш суттєве збільшення кількості педагогів професійного навчання із високим рівнем та зниження кількості з початковим.

Також комплексний аналіз доводить, що у студентів експериментальної групи у порівнянні з контрольною підвищились активність, зацікавленість педагогічною діяльністю, з'явилося більш виражене прагнення до самовдосконалення для майбутньої позанавчальної роботи з учнями. Спостереження показало, що студенти експериментальної групи прагнуть реалізувати більш творчий підхід до проведення виховних заходів.

Проведене дослідження свідчить, що запропонована методика сприяє підвищенню рівня підготовки педагогів професійного навчання до проєктування позанавчальної роботи в умовах вишу.

Продовженням вивчення проблем підготовки педагогів професійного навчання до даного виду роботи може розглядатися в напрямках визначення методики такої підготовки під час самостійної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: Підручник для студ., аспір. та молодих викладачів навч. закладів. Київ, 1998. 560 с.
2. Авраменко О. Системний підхід як необхідна умова якості технологічної освіти / О. Авраменко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. П. Тичини [гол. ред. М. Т. Мартинюк]. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2012. – Ч. 2. – С. 9–18.
3. Бабкіна Т. А., Гнатюк О. В. Методичні основи розвитку комунікативної компетентності студентів – Львів: ЛНУ, 2018. – 134 с.
4. Бондаренко Л. Психологічні аспекти професійної освіти – К., 2016. – 142 с.
5. Бондаренко П. Організація навчального процесу у ВНЗ – Київ: Центр освітніх технологій, 2016. – 204 с.
6. Бурман Л. В. Дидактичні умови формування діалогічних умінь у студентів вищих навчальних педагогічних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Кривий Ріг, 2000. – 21 с.
7. Буряк І. Психологія навчання у вищій школі – Київ: Агенція, 2014. – 232 с.
8. Верховна Рада України. Закон № 38–39, ст. 380 «Про освіту» (2017, Верес. 05). – [Електронний ресурс]. – Доступно: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
9. Винославська О. В., Бреусенко О. А. Психологія : навч. посіб. – К.: Фірма «ІНКОС», 2005. – 352 с.
10. Вища освіта України: стан та проблеми / І. Б. Жилияєв, В. В. Ковтунець, М. В. Сьомкін. – К. : Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України, Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 96 с.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К., 1997. – 375 с.
12. Грицак І. Теорія і практика професійної освіти в Україні – Київ: Вища школа, 2015. – 320 с.

13. Гуменюк С. Соціально-педагогічна робота у професійній освіті – К.: Вища школа, 2016. – 240 с.
14. Гуренко О. Соціально-педагогічна робота в полікультурному суспільстві: навч. посібн. – Донецька: Ландон-XXI, 2014. – 480 с.
15. Державний класифікатор професій ДК 003: 2010. Держспоживстандарт України. Київ : Соцінформ, 2010. 610 с.
16. Державний стандарт професійно-технічної освіти ДСПТО ДСПТО 7231.G0.50.20-2014 для підготовки робітників з професії слюсар з ремонту автомобілів 2-го розряд.
17. Десятов Т. Професійні стандарти – основа формування галузевої рамки кваліфікації Проф.-техн. освіта. 2009. № 2. С. 5–7.
18. Діденко О. Педагогічні технології професійного навчання – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 276 с.
19. Дорогих Р. Моделювання педагогічних ситуацій у процесі формування професійних якостей майбутніх учителів // Рідна школа, 2006. – № 6. – С. 7–9.
20. Дробязко Ю. І. Співробітництво викладача і студента в процесі формування комунікативних умінь та навичок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1058>
21. Закон України «Про освіту». Освіта України. Нормативно-правові документи. Київ : Міленіум, 2001. С. 11–38.
22. Зозульов О. В., Левченко М. Формування омніканальної збутової стратегії підприємства // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2016. – № 13. – С. 361-368. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_54
23. Іваненко М. Сучасні методи формування комунікативної компетентності – Львів, 2017. – 170 с.
24. Ковальчук В. І. Методика викладання у вищих навчальних закладах: практикум – Київ: Міленіум, 2017. – 428 с.
25. Ковальчук В. І. Методичні рекомендації щодо застосування ігрових технологій у навчанні – Київ: Видавничо-редакційний відділ НУБіП України, 2017. – 56 с.

26. Ковальчук В. І. Розвиток професійної компетентності та комунікативних умінь у студентів професійної освіти – Київ, 2018. – 220 с.
27. Ковальчук В. І. Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги – К., 2011. – 128 с.
28. Ковальчук В. І. Технологія навчання дорослих на основі особистісно орієнтованого підходу: тренінг – 2-е вид. – К. : Шк. світ, 2011. – 128 с.
29. Ковальчук В. Тренінги розвитку комунікативних умінь студентів – Київ: Школа світ, 2015. – 112 с.
30. Костенко О. Методичні рекомендації щодо проведення тренінгів у ВНЗ – Львів, 2017. – 112 с.
31. Коцюбинська Н. Формування професійної компетентності у студентів ВНЗ – Львів: СПОЛОМ, 2017. – 184 с.
32. Кравченко О. Компетентнісний підхід у професійній освіті – Харків: Прапор, 2016. – 200 с.
33. Литвиненко Н. Інноваційні технології у професійній освіті – Київ: Видавництво Ліра, 2016. – 195 с.
34. М. Ушаков Що таке мультиканальність, омніканальність, крос-канальність, крос-девайс [Електронний ресурс]. – MARKETER.UA, 2019. – URL: <https://marketer.ua/ua/multichannel-omnichannel-cross-channel-cross-device/>
35. Майбутнє ринку праці: Протиборство тенденцій, які будуть формувати робоче середовище в 2030 році [Електронний ресурс] // PwC Україна, 2017. – Доступно: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/workforce-of-the-future.html>
36. Мельник В. Інноваційні методи навчання у професійній освіті – Харків: Основа, 2017. – 198 с.
37. Миронова Н. Бумери, міленіали, покоління Z – хто це? URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/02/9/239843/>
38. Мося І. А. Розвиток самоосвітньої компетентності учнів професійнотехнічних навчальних закладів у процесі загальноосвітньої підготовки : метод.реком. Київ : Інститут ІПТО НАПН України, 2013. 49 с.

39. Національний класифікатор України: класифікатор професій ДК 003 : 2010: офіційне видання. К. : Соцінформ. 746 с.
40. Павленко С. Професійна освіта: сучасні тенденції та виклики – К.: Ліра-К, 2016. – 210 с.
41. Плахотнюк В. Управління навчальним процесом у ВНЗ – Київ: Академія, 2015. – 188 с.
42. Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) від 20 січня 1998 р. № 65 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/65-98-п3>. (Дата звернення: 15.09.2020)
43. Професійний стандарт «ППН». URL: <file:///D:/Documents/Downloads/1182%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
44. Розвиток // Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2005.
45. Романенко В. Мотивація у професійній освіті – Львів: Світ знань, 2015. – 144 с.
46. Романова І. Методи розвитку комунікативної компетентності у студентів – Київ: Абрис, 2017. – 180 с.
47. Савенкова Л. О. Педагогічне спілкування : навч. посіб. – К. : КДЕУ, 1997. – 140 с.
48. Савченко Л. Розвиток професійних компетентностей у студентів ВНЗ – Харків: Ранок, 2017. – 180 с.
49. Семененко М. Педагогічна майстерність викладача в професійній освіті – Харків: Ранок, 2017. – 196 с.
50. Семенюк М. Готовність до спілкування // Шкільний світ. – 2002. – 27 (141). – С. 2-3.
51. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В. В. Радула. – К. : «ЕкОб», 2004.

52. Стець Н. Коротко про теорію поколінь. URL: <http://iqholding.com.ua/articles/korotko-pro-teoriyu-pokolin>
53. Сучасний тлумачний словник української мови : 60 000 слів / За ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. – Харків : ШКОЛА, 2009. – 832 с.
54. Функції комунікації. URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/8i#2>
55. Хом'як А. П. Педагогічні технології формування комунікативної компетентності старшокласників у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2010. – 20 с.
56. Шаповал О. Психологія професійної діяльності викладача – Харків: Основа, 2016. – 196 с.
57. Шевченко О. Методи навчання дорослих: теорія та практика – К.: Абрис, 2016. – 256 с.
58. Щербак О. І. Професійно-педагогічна освіта: теорія і практика : [монографія] / О. І. Щербак ; [за ред. Н. Г. Ничкало]. – К. : Наук світ, 2010. – 279 с.
59. Яцик М. Р. Формування професійної компетентності майбутніх магістрів з менеджменту економічної безпеки у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький національний університет, 2016. 392 с.
60. Яцюк Г. Особливості комунікативної ситуації у телевізійному жанрі ток-шоу // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. – Іноземна філологія. – 2005. – № 39. – С. 30–32.

Оприлюднення результатів дослідження

Всеукраїнська наукова інтернет-конференція студентів та молодих вчених «Сучасні технології виробництва і професійна освіта: тенденції та інновації» (16 квітня 2020 рік м. Старобільськ Україна),

IV Всеукраїнський науково-методичний семінар «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій»,

II-а Всеукраїнська наукова студентська інтернет-конференції «Нова українська школа очима студентів» (19 травня 2020 року, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка), у матеріалах до якої надруковано тези на тему: «Місце позанавчальної роботи в освітньому процесі закладів професійної освіти».

Перелік нормативних документів, якими регламентовано позанавчальну роботу у закладах освіти

1. Закон України «Про освіту».
2. Закон України «Про вищу освіту».
3. Закон України «Про ПТО».
4. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».
5. Закон України «Про охорону дитинства».
6. Закон України «Про позашкільну освіту»
7. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї».
8. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю».
9. Конвенція про права дитини.
10. Наказ від 30.12.10 № 1313 «Про виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.11. 2010 №2140 (План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки).
11. Наказ від 31.10.11 № 1243 «Про Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України».
12. Наказ від 01.02.10 № 58 «Про затвердження заходів щодо виконання Державної цільової соціальної програми зменшення шкідливого впливу тютюну на здоров'я населення на період до 2012 року».
13. Наказ від 01.02.10 № 59 «Про вжиття заходів щодо запобігання насильству над дітьми».
14. Наказ від 03.08.12 № 888 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту щодо профілактики правопорушень серед дітей та учнівської молоді на період до 2015 року».

- 15.Наказ від 07.09.2000 №439 «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України».
- 16.Наказ від 11.05.11 № 431/68-ОД «Про підведення підсумків Всеукраїнського конкурсу «Моральний вчинок».
- 17.Наказ від 11.06.12 № 677 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту з формування громадянської культури та підвищення рівня толерантності у суспільстві».
- 18.Наказ від 16.12.11 №1443/779 «Про затвердження Положення про Всеукраїнську військово-патріотичного спортивну гру «Зірниця».
- 19.Наказ від 19.07.12 № 827 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту щодо запобігання торгівлі людьми на період до 2015 року».
- 20.Наказ від 20.12.11 №1459 «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс – «Класний керівник року».
- 21.Наказ від 24.11.09 № 1061/4128 «Про проведення щорічного Всеукраїнського фестивалю-конкурсу «Молодь обирає здоров'я».
- 22.Наказ від 25.01.07 № 44 «Про затвердження заходів на виконання Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року».
- 23.Наказ від 29.03.10 №255 «Про виконання законодавчих вимог у зв'язку із прийняттям Закону України від 21 січня 2010 року № 1824 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв».
- 24.Наказ від 30.12.10 №1312 «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року».
- 25.Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року(СХВАЛЕНО Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013)

- 26.Орієнтовне положення про організацію і проведення виховної роботи в професійно-технічних навчальних закладах Міністерства освіти і науки України, затверджене наказом МОН України від 16.04.2002 №257.
- 27.Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти, затверджене наказом МОН України від 06.09.2000 №434.
- 28.Положення про мережу освітянських бібліотек МОН України та АПН України, затверджене наказом МОН України, АПН України від 30.05.2003 №334/31.
- 29.Положення про методичну роботу в професійно-технічному навчальному закладі.
- 30.Наказ від 08 червня 2018 р. № 609 «Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».

Аналіз з точки зору форм та видів діяльності позанавчальної виховної діяльності у навчальному закладі, що подано у посібнику «Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів (теорія, практика, програми)», за загальної редакції А.Й. Капської

1. Клуби вихідного дня: тематичні вечори; екскурсії (краєзнавчо-туристичні), походи, усний журнал, зустрічі (з цікавими людьми, вчителями-майстрами, видатними людьми); бесіди; диспути; обговорення (фільмів, книг, періодики, спектаклів); КВК; конкурси; виставки; дні, тижні, місячники, декади проведення культурно-масових заходів; музей; дискотека; школа молодого лектора; читацькі конференції; огляди творчості.
2. Гуртки (художнього слова, рідної мови, історичний, філософський, молодого поета та ін.): бесіди; зустрічі; обговорення спектаклів, книг, фільмів, періодики; диспути; усні журнали; конкурси; виставки; екскурсії.
3. Студії (театральна, літературна, музична):огляди творчості; тематичні вечори; олімпіади; читацькі конференції; дні, тижні, декади, місячники проведення культурно-масових заходів; школа молодого лектора.
- 4.Художня самодіяльність: тематичні вечори; фестивалі; конкурси; зустрічі; екскурсії; огляди творчості.
5. Факультети громадських професій: зустрічі; бесіди; диспути; обговорення спектаклів, книг, фільмів; усні журнали; конкурси; виставки; екскурсії; читацькі конференції; вечори.
6. Факультативи: бесіди; зустрічі; диспути; конкурси; виставки; екскурсії; тематичні вечори; усні журнали [95].

Фрагмент навчальної програми дисципліни
«Професійна педагогіка»

Характеристика дисципліни	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Академічний календар, види занять
Кількість: Кредитів ECTS 4 Модулів 3 Змістових модулів 3 Загальний обсяг дисципліни 120 год Аудиторних годин на тиждень 2-4	галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальностей 015 Професійна освіта (Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства); 015 Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості); 015 Професійна освіта (Будівництво). ОС бакалавр	Статус дисципліни нормативна Курс 1 Семестр 1 Всього ауд. годин: 58 Лекцій 36 Практичних занять 22 СРС 62 Вид підсумкового контролю іспит

Структура залікових кредитів дисципліни

Тема	Лекції (год.)	Лаб. роб. (год.)	Практ. роб. (год.)	СРС
Змістовий модуль 1. Методологічні засади професійної освіти				
1.1. Професійна педагогіка як галузь педагогіки	2/0,25			18
1.2. Методологічні основи та методи наукових досліджень у професійній педагогіці	2/0,25		2	
1.3. Генезис розвитку професійної (професійно-технічної) освіти в Україні	2/0,25			
1.4. Сучасна система професійної освіти України	2/0,25		2/2	
1.5. Майстер виробничого навчання, викладач професійного навчання як суб'єкти освітнього процесу	2/0,25			
1.6. Управління освітнім процесом у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	2/0,5		2	

1.7. Методична робота у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	2/0,25			
Змістовий модуль 2. Теорія та методика виховної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти				
2.1. Сутність, зміст виховної роботи у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	2/0,5			22
2.2. Позакласна робота зі здобувачами освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	2/0,5		2	
2.3. Організація виховної роботи зі здобувачами освіти, яких відносять до категорії «важких»	2/0,5		2	
2.4. Взаємодія закладів професійної (професійно-технічної) освіти із родинami учнів	2/0,5		2	
2.5. Теорія і методика професійної орієнтації у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	2/0,5			
2.6. Самоврядування в учнівському колективі закладів професійної (професійно-технічної) освіти	2/ 0,5		2	
Змістовий модуль 3. Дидактичні основи професійної освіти				
3.1. Зміст освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти	1/0,5		2	22
3.2. Принципи професійного навчання	1/0,5		2	
3.3. Організаційні форми професійного навчання	2/0,5		2\2	
3.4. Методи професійного навчання	2/0,5		2	

3.5. Засоби професійного навчання. Інформатизація професійної освіти.	2/0,5			
3.6. Діагностика якості професійного навчання	2/0,5			
Разом	36/8		22\4	62

АНКЕТА

для здобувачів освіти

Будь-ласка, дайте відповіді на поставлені запитання:

1. Чи відвідуєте Ви позанавчальні заходи, які проводяться у вашому закладі освіти?

- а) відвідую у вільний час
 - б) не відвідую (чому?)
-

2. Чи відвідуєте (відвідували) Ви гуртки, клуби, студії, тощо після закінчення школи?

- а) так
- б) ні

3. Чи важлива, на Ваш погляд, позанавчальна робота у закладах П(ПТ)О ?

- а) так
- б) ні

4. Чи впливає участь у конкурсах, гуртках технічної творчості, предметних тижнях, декадах, тощо на Вашу готовність до організації позанавчальної роботи у закладах П(ПТ)О?

- а) так
- б) ні

5. Чи підготовлені Ви, на Ваш погляд, до організації позанавчальної роботи з учнями П(ПТ)ЗО?

- а) так
- б) ні

6. Яким гуртком у П(ПТ)ЗО Ви б змогли керувати (вкажи назву і короткий зміст)??

7. В чому Ви вбачають привабливість педагогічної праці?

- а) держава забезпечить педагогів гарним соціальним пакетом;
- б) влаштовує режим роботи
- с) дозволяє спілкуватися з молоддю

d) цікава професія

e) _____

8. Чи виділяєте Ви позанавчальну роботу як одну з основних напрямів своєї майбутньої діяльності?

a) так

б) ні

Дякуємо за співпрацю!

Фрагмент навчальної програми дисципліни
«Позанавчальна робота у закладах професійної освіти»

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальне навантаження		Кількість годин						Вид семестрового контролю			
			Європейські кредити	Години	Аудиторні заняття				Самостійна робота	Курсовий проект	Курсова робота	Залік	Іспит	
					Всього	Лекції	лабораторні роботи	Практичні заняття						Індивідуальна робота студента
денна	1	1	4	120	40	18		22		80			+	
заочна	1	1	4	120	12	8		4		108			+	

Структура залікових кредитів

Назва теми	Кількість годин, відведених на:			
	лекції ден./заоч.	практичні роботи ден./заоч.	самостійну роботу ден./заоч.	індивідуальну роботу
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади організації позанавчальної роботи у профліцеї				
<u>Тема 1.</u> Теоретичні основи організації процесу виховання у закладах професійно-технічної освіти	2/ 2	2	2/9	7
<u>Тема 2.</u> Зміст роботи класного керівника учнівської групи	2/ 1	4	2/9	
<u>Тема 3.</u> Взаємодія класного керівника з батьками учнів	2/ 1	4	2/9	
Змістовий модуль 2. Особливості позанавчальної роботи у професійно-технічних навчальних закладах.				

Тема 4. Організаційні форми позанавчальної роботи з учнями професійно-технічних навчальних закладів	2/ 1	4	4/10	7
Тема 5 Технологія організації гурткової роботи у закладах професійно-технічної освіти	2/ 1	2/2	4/9	
Разом за семестр	10/6	16/2	14/46	14/-

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

№ теми	Назва теми	Короткий зміст теми	К-сть годин	Література
<u>Змістовий модуль 1.</u> Теоретичні засади організації позанавчальної роботи у профліцеї				
1.1.	Теоретичні основи організації процесу виховання у закладах професійно-технічної освіти	Аналіз нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України з організації позанавчальної роботи у профліцеї (ПТНЗ) Процес виховання . Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання Самовиховання	2/2	2 (с. 120-165), 3 (с. 7-116),
1.2.	Зміст роботи класного керівника учнівської групи	Шляхи формування учнівського колективу у групі. Технологія створення органів учнівського самоврядування у професійно-технічних закладах освіти. Планування виховної роботи в учнівській групі.	2/1	2(с. 189-200),1
1.3.	Взаємодія класного керівника із батьками учнів	Соціальний статус та типологія сімей Методика роботи класного керівника з родинами учнів Особливості виховної роботи з «важкими» учнями	2/1	2(с. 165-177), 5
<u>Змістовий модуль 2.</u> Особливості позанавчальної роботи у професійно-технічних навчальних закладах.				

2.2.	Організаційні форми позанавчальної роботи з учнями професійно-технічних навчальних закладів	<p>Поняття «організаційні форми» позанавчальної роботи».</p> <p>Технічна творчість як складова фахової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників</p> <p>Масові, групові, індивідуальні форми позанавчальної роботи.</p> <p>Факультативні заняття.</p> <p>Навчально-виховні екскурсії.</p> <p>Позаучилищні навчально-виховні заклади.</p>	2/1	2(с. 120 - 132),5
2.2.	Технологія організації гурткової роботи у закладах професійно-технічної освіти	<p>Організація та планування гурткової роботи у ПТНЗ.</p> <p>Основні вимоги та структура гурткового заняття</p> <p>Нестандартні форми і методи проведення гурткових занять</p>	2/1	2(с. 120 - 132),5

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Теми і зміст практичних занять	Кількість год.	Література
1	<p>ТЕМА: Класний керівник – наставник учнівської групи</p> <p>МЕТА: Закріпити знання про сутність виховання та самовиховання, ознайомитися із документами, які регламентують виховну роботу у ПТНЗ, проаналізувати концепцію національно-патріотичного виховання молоді, вимоги, які висуваються до класного керівника, з'ясувати його права та обов'язки.</p> <p>Зміст теми: Аналіз концепції національно-патріотичного виховання молоді, положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. Шляхи самовиховання.</p>	2	2 (с. 120-165), 3 (с. 7-116),
2	<p>ТЕМА: Планування виховної роботи в умовах закладів професійно-технічної освіти</p> <p>МЕТА: закріпити знання про принципи, напрями та методи виховання, проаналізувати напрями виховної діяльності, навчитися розробляти плани виховної роботи з учнями ПТНЗ.</p> <p>Зміст теми: Аналіз програми «Основні орієнтири виховання». Визначення напрямів та змісту виховної діяльності у професійно-технічних навчальних закладах. Розробка плану проведення класних годин з майбутніми кваліфікованими робітниками.</p>	2	2 (с. 120-165), 3 (с. 7-116),
3	<p>ТЕМА: Методика організації роботи з батьками</p> <p>МЕТА: засвоїти теоретичні відомості про сутність, напрями та форми роботи з батьками у профліцеї. Навчитися розробляти сценарій проведення зборів батьків академічної групи професійного ліцею.</p> <p>Зміст теми: визначити теми батьківських зборів, які доцільно було б обговорити з батьками учнів ПТНЗ. Розробити сценарій проведення батьківських зборів. Проаналізувати структуру схеми самоаналізу батьківських зборів та зміст протоколу батьківських зборів.</p>	4	2(с. 165-177), 5
4	<p>ТЕМА: Методика проведення виховних заходів</p> <p>МЕТА: закріпити теоретичні відомості про форми виховної роботи, навчитися розробляти сценарії та проводити виховні заходи</p> <p>Зміст теми: Рольова педагогічна гра за темою виховного заходу.</p>	4	2(с. 120 - 132),5

5	<p>ТЕМА: Організаційні засади гурткових занять з учнями в ПТНЗ</p> <p>МЕТА: Засвоїти теоретичні відомості про організацію і проведення гурткових занять з майбутніми кваліфікованими робітниками. Навчитися планувати гурткові заняття.</p> <p>Зміст теми: Провести аналіз орієнтовної структури гурткового заняття. Визначити профіль гурткового заняття, за яким може бути організоване заняття з майбутніми кваліфікованими робітниками з урахуванням професійної спрямованості.</p> <p>Розробити план-конспект гурткового заняття.</p>	2	2(с. 120 - 132),5
6	<p>ТЕМА: Методика проведення гурткових занять</p> <p>МЕТА: Засвоїти теоретичні відомості про організацію і проведення гурткових занять з майбутніми кваліфікованими робітниками. Навчитися проводити гурткові заняття.</p> <p>Зміст теми: Провести фрагмент розробленого гурткового заняття. Виконати аналіз проведеного гурткового заняття.</p>	2	2(с. 120 - 132),5

Зміст самостійної та індивідуальної роботи

№ теми	Зміст самостійної та індивідуальної роботи	Кількість годин	
		ІРС	СРС
<u>Змістовий модуль 1.</u> Теоретичні засади організації позанавчальної роботи у профліцеї			
	ІРС: Розробити сценарій виховного заходу для учнів першого курсу професійно-технічного навчального закладу, які поряд з фаховою підготовкою отримують повну загальну середню освіту (тематика погоджується із викладачем).	7	
	СРС. Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичних занять.		7/23
<u>Змістовий модуль 2.</u> Особливості позанавчальної роботи у професійно-технічних навчальних закладах.			
	ІРС: Узагальнити досвід щодо планування організації роботи гуртка з технічної творчості.	7	
	СРС. Опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка до практичних занять.		7/23

